
Marts 2022

Regler og rammer på de sikrede døgn- institutioner

Undersøgelse af reformen af
indsatsen mod ungdomskri-
minalitet

ANKESTYRELSEN

Telefon: 33 41 12 00 mandag til fredag klokken 9-15

Postadresse: Ankestyrelsen, 7998 statsservice

Mailadresse: ast@ast.dk

Hjemmeside: www.ast.dk

ISBN nr.: 978-87-7811-424-2

Indholdsfortegnelse

KAPITEL 1	SAMMENFATNING	4
	Undersøgelsens hovedresultater	7
KAPITEL 2	DE SIKREDE DØGNINSTITUTIONER OG DERES IMPLEMENTERING AF VÆRKTØJERNE	15
	De sikrede døgninstitutioner	16
	De udvalgte værktøjer fra reformen af indsatsen mod ungdomskriminalitet	18
	Institutionernes arbejde med at implementere værktøjerne	20
KAPITEL 3	HUSORDEN	24
	Institutionernes arbejde med husordenen	26
	Håndtering af overtrædelser af husordenen	29
	Betydningen af at have en husorden	37
KAPITEL 4	BEGRÆNSNING AF ELEKTRONISK KOMMUNIKATION	40
	Regler og rammer for brug af telefon	42
	Regler og rammer for brug af internet	43
	Betydningen af at begrænse de unges adgang til elektronisk kommunikation	44
KAPITEL 5	KROPSVISITATION	49
	Praksis for kropsvisitation	51
	Betydningen af muligheden for kropsvisitation	53
KAPITEL 6	TV-OVERVÅGNING	58
	Brugen af indendørs tv-overvågning	59
	Betydningen af tv-overvågningen	62
KAPITEL 7	DØRALARMER	67
	Brugen af døralarmer	69
	Betydningen af at have døralarmer	71
BILAG 1	METODE	76
	Interview	76

Sammenfatning

Social- og Ældreministeriet har bedt Ankestyrelsen om at undersøge, hvordan de sikrede døgninstitutioner arbejder med de værktøjer, som de fik henholdsvis mulighed for eller pligt til at bruge efter den ændring af Lov om voksenansvar, som fulgte af "Aftale om en reform af indsatsen mod ungdomskriminalitet – Alle handlinger har konsekvenser".

Baggrund

Undersøgelsen er bestemt i aftaleteksten og indgår i en større evaluering af lov om bekæmpelse af ungdomskriminalitet. Undersøgelsen fokuserer på de sikrede døgninstitutioner og tager udgangspunkt i de børn og unge, der er anbragt efter afgørelse af Ungdomskriminalitetsnævnet i henhold til lov om bekæmpelse af ungdomskriminalitet § 16.

En del af aftalen går ud på at sikre, at der skabes ensartede rammer og regler på tværs af de sikrede døgninstitutioner og derudover skærpe sikkerheden for både personalet og de unge. Til det formål er der blevet indført en række værktøjer og tiltag på de sikrede døgninstitutioner, som trådte i kraft 1. januar 2019. I denne undersøgelse er der fokus på følgende værktøjer reguleret i Bekendtgørelse af lov om voksenansvar¹ (herefter voksenansvarsloven):

¹ LBK nr. 764 af 01/08/2019

§

VOKSENANSVARSLOVEN

- Obligatorisk fastsættelse af husorden, der indeholder en række punkter om for eksempel sengetider og regler for besøg. Desuden mulighed for at benytte såkaldte passende reaktioner, fratagelse eller nedsættelse af lomme penge samt fysisk magtanvendelse i form af at føre barnet eller den unge til værelset ved overtrædelser af husordenen, jf. voksenansvarslovens §§ 4, 4 a og 9, samt Bekendtgørelse om voksenansvar §2.
- Begrænsning af telefonsamtaler og anden elektronisk kommunikation for de anbragte børn og unge til at foregå i bestemte tidsrum og på bestemte steder på institutionen, jf. voksenansvarslovens § 15 a.
- Udvidet adgang til kropsvisitation, så personalet kan bede den unge om at klæde sig af med henblik på undersøgelse af kroppens overflader og tøjet. Dette ved ankomst til institutionen, før og efter besøg og fravær fra institutionen, samt hvis det er nødvendigt af ordens- eller sikkerhedsmæssige hensyn, jf. voksenansvarslovens § 16, samt vejledningen til voksenansvarsloven kapitel 22, punkt 181.
- Obligatorisk tv-overvågning af indendørs fællesarealer døgnet rundt som supplement til personalets opmærksomhed over for de anbragte børn og unge, jf. voksenansvarslovens § 16 a, samt vejledningen til voksenansvarsloven kapitel 23, punkt 182.
- Obligatorisk opsætning af døralarmer ved indgangen til de anbragte børns og unges værelser og anvendelse, når det er nødvendigt af ordens- eller sikkerhedsmæssige årsager, jf. voksenansvarslovens § 16 b.

Formål

Formålet med undersøgelsen er at undersøge, hvordan udvalgte værktøjer, som de sikrede døgninstitutioner har fået henholdsvis mulighed for eller pligt til at anvende i den pædagogiske praksis, bliver brugt, og hvilke fordele og ulemper der er forbundet med disse værktøjer. Vi ser også på, om der er indikationer på, at reformen har skabt større ensretning af praksis på tværs af de sikrede døgninstitutioner.

ARBEJDS SPØRGSMÅL

Undersøgelsens overordnede formål belyses ud fra følgende arbejdsspørgsmål:

1. Hvordan er de værktøjer, som de sikrede døgninstitutioner efter de nye lovkrav har fået henholdsvis mulighed for og pligt til at bruge, blevet implementeret på institutionerne? Hvordan har reformen eventuelt ændret praksis, og hvordan bruger institutionerne værktøjerne?
2. Hvilke fordele og ulemper er der forbundet med brugen af disse værktøjer?
3. Hvordan kan de organisatoriske forhold på institutionen understøtte eller begrænse brugen af disse værktøjer?

I kapitlerne beskriver vi først institutionernes praksis for brugen af værktøjerne, og derefter belyser vi de professionelle og de unges perspektiver på betydningen af værktøjerne. Arbejdsspørgsmålene besvares således løbende i kapitlerne.

Afgrænsning

Der er tre overordnede typer af anbringelser af børn og unge på de sikrede døgninstitutioner:

- Strafferetlige anbringelser, fx i varetægtsurrogat eller som led i afsoning.²
- Anbringelser begrundet i sociale årsager (sociale anbringelser), fx hvis den unge er til fare for sig selv eller andre (farlighedskriteriet) eller har behov for intensiv udredning og længerevarende socialpædagogisk behandling.³
- Anbringelse af uledsagede udlændinge uden lovligt ophold i Danmark.⁴

I denne undersøgelse er fokus på de unge, der er anbragt efter afgørelse fra Ungdomskriminalitetsnævnet⁵, hvilket kategoriseres som en anbringelse begrundet i sociale årsager (herefter benævnt en social anbringelse). Det er unge i alderen 10-14 år, der er mistænkt for personfarlig eller anden alvorlig kriminalitet, eller unge i alderen 15-17 år, der er idømt fængselsstraf for personfarlig kriminalitet eller anden alvorlig kriminalitet.⁶

² Varetægtsurrogat: retsplejelovens § 765, jf. § 63 b, stk. 2, nr. 4 i serviceloven. Som led i afsoning: straffuldbyrdelseslovens § 78, stk. 2, jf. § 63 b, stk. 2, nr. 5 i serviceloven. Ungdomssanktion: § 63 b, stk. 2, nr. 6 i serviceloven

³ § 63 b stk.2 nr. 1, 3 og 3 i serviceloven

⁴ §§ 36 og 37 i udlændingeloven og § 63 b, stk. 2, nr. 7 i serviceloven

⁵ § 16 i Lov om Bekæmpelse af Ungdomskriminalitet.

⁶ Kilde: Håndbog til behandling af sager omfattet af Lov om bekæmpelse af ungdomskriminalitet (Justitsministeriet og Børne- og Socialministeriet)

Vi vurderer ikke rigtigheden af institutionernes praksis.

Vi vurderer i denne undersøgelse ikke rigtigheden af institutionernes praksis. Det skyldes dels, at formålet med undersøgelsen er at beskrive, og ikke vurdere, institutionernes praksis. Det skyldes også, at Ankestyrelsen indtil videre ikke har praksis på området⁷.

METODE OG DATAGRUNDLAG

- Undersøgelsen er baseret på interview med alle landets sikrede døgninstitutioner, syv i alt. På hver institution har vi interviewet henholdsvis ledere, medarbejdere og unge anbragt efter § 16 i lov om bekæmpelse af ungdomskriminalitet. Samlet set har vi foretaget interview med 12 unge.
- Vi har også interviewet repræsentanter fra de sikrede døgninstitutioners driftsherrer i regionerne og i en enkelt kommune⁸.
- Rapporten er baseret på interviewpersonernes oplevelser og konkrete eksempler fra praksis. Det vil sige, at rapporten giver et øjebliksbillede af, hvordan de professionelle og de unge oplever hverdagen med værktøjerne, og deres betydning for den pædagogiske praksis.

Undersøgelsens metode og datagrundlag står uddybet i bilag 1.

UNDERSØGELSENS HOVEDRESULTATER

Helt overordnet viser undersøgelsen, at de sikrede døgninstitutioner arbejder forskelligt med værktøjerne. Der er flere faktorer, der har en indflydelse på, hvordan og i hvor høj grad institutionerne bruger de enkelte værktøjer.

Det handler blandt andet om, hvordan værktøjerne spiller sammen med institutionens eksisterende pædagogiske værdigrundlag og børnesyn. Nogle institutioner oplever, at værktøjerne understøtter deres pædagogiske arbejde og ser dem som en sikkerhed for både medarbejdere og de unge. Andre institutioner oplever, at et eller flere af værktøjerne ikke

**PÆDAGOGISK
VÆRDIGRUNDLAG
HAR BETYDNING**

⁷ Klager over kommunalbestyrelsernes og socialtilsynenes afgørelser kan indbringes for Ankestyrelsen, men vi har endnu ikke haft klagesager på området og kan derfor ikke vurdere rigtigheden af institutionernes praksis.

⁸ Én af de sikrede døgninstitutioner er drevet af Københavns Kommune, resten er drevet af regionerne.

FORSKELLIGT HVAD SOCIAL- TILSYNENE GODKENDER

passer ind i deres pædagogiske værdigrundlag, og at de derfor ikke understøtter deres praksis. Disse institutioner bruger derfor kun værktøjerne i det omfang, det er påkrævet.

Det influerer desuden på institutionernes brug af værktøjerne, at der er forskel på, hvad de fem socialtilsyn godkender. På den måde bliver praksis forskellig institutionerne imellem. Et konkret eksempel er, at nogle institutioner har en generel godkendelse til aflåsning af døre om natten, mens andre har fået den frataget og derfor i højere grad anvender døralarmer.

FYSISK INDRETNING HAR BETYDNING

Endelig kan institutionernes fysiske indretning have betydning for, om de oplever et behov for at have eksempelvis tv-overvågning og døralarmer alt efter, hvor nemt det er for personalet at overskue institutionens fællesarealer.

I det følgende præsenterer vi centrale resultater fra rapportens kapitler.

KAPITEL 2 IMPLEMENTERING

Implementering

En del af undersøgelsens fokus har været på, hvordan værktøjerne er blevet implementeret på institutionerne.

Institutionerne har overvejende selv stået for at implementere værktøjerne

Et fælles træk, som vi kan se ud fra interviewene med ledere og driftsherrer, er, at ledelsen på de sikrede døgninstitutioner overvejende selv har håndteret implementeringen af værktøjerne. Dels i forhold til de praktiske opgaver forbundet med implementeringen, som fx at kontakte udbydere af sikkerhedsudstyr og sørge for undervisning. Dels i forhold til de opgaver, der har handlet om, hvordan værktøjerne bruges i relation til institutionens eksisterende værdisæt og pædagogiske praksis.

Driftsherrer og ledere fortæller, at driftsherrernes opgave har været at sikre, at implementeringen var i proces, sikre økonomien og i et vist omfang at yde rådgivning i forhold til eksempelvis jura. Socialtilsynenes opgave har været at godkende institutionernes brug af værktøjerne snarere end at yde rådgivning.

Implementeringen af værktøjerne har haft ressourcemæssige konsekvenser

Det er forskelligt, om lederne på institutionerne har oplevet implementeringen som udfordrende, eller om de har oplevet det overvejende problemfrit.

Ledere fra flere af institutionerne fortæller, at de har haft mange spørgsmål til fortolkning af den nye lovgivning, som de har brugt mange ressourcer på at forstå. Udover at der har

KAPITEL 3 HUSORDEN

været udgifter forbundet med indkøb og opsætning af sikkerhedsudstyr, har implementeringen af værktøjerne haft ressourcemæssige konsekvenser for nogle institutioner, eksempelvis i form af behov for mere bemanning om natten. Det gælder specifikt for de institutioner, som har fået inddraget deres tilladelse til at låse værelsesdøre om natten. De fortæller, at inddragelsen er begrundet med opsætningen af døralarmer.

Husorden

Med reformen af indsatsen mod ungdomskriminalitet har institutionerne fået pligt til at fastsætte en skriftlig husorden, der angiver de nærmere regler og retningslinjer for ophold på institutionen.

Arbejdet med husordenen er blevet mere formaliseret

Institutionerne havde også nedskrevne regler forud for lovkravet, og de fortæller, at den forholdt sig til de fleste af de forhold, som de efter lovændringen skal adressere i husordenen (det fremgår af kapitel 3, hvad det er obligatorisk, at husordenen skal forholde sig til). Det, der ifølge institutionerne har ændret sig, er, at husordenen er blevet mere formaliseret. Det vil sige, at den nu kaldes for en husorden og er samlet i et dokument, som er målrettet både medarbejdere og de anbragte børn og unge.

Institutionerne bruger såkaldte passende reaktioner eller fysisk magtanvendelse, når mulighederne for dialog og samarbejde er udtømt

Institutionerne har forskellige muligheder for at gribe ind over for overtrædelser af de obligatoriske dele af husordenen. De kan blandt andet benytte sig af såkaldte *passende reaktioner* eller fysisk magtanvendelse i form af at føre den unge til værelset.

Fælles for institutionerne er, at de lægger vægt på kun at gribe til såkaldte passende reaktioner eller føring, når de oplever, at alle muligheder for dialog og samarbejde med den unge er udtømt. Én institution ønsker ikke at benytte sig af sådanne værktøjer, hvis der ikke er tale om personfare, hvor en fysisk magtanvendelse kan blive nødvendig.

Når institutionerne benytter sig af passende reaktioner, består det typisk af fratagelse af privilegier som fx TV og aktiviteter og i nogle tilfælde af egentlig afskærmning fra fællesskabet.

Institutionerne har med lovændringen også fået mulighed for at *føre den unge*, hvis den unge ikke overholder reglerne i husordenen. Nogle institutioner har taget muligheden for føring ved sengestrejke til sig (det vil sige, at de unge nægter at gå

på værelset til natten), mens andre aktivt har fravalgt denne mulighed.

Derudover kan institutionerne med den nye lov anmode kommunerne om *fratræk i den unges lommepenge*. Det er ikke en praksis, som institutionerne har taget til sig. Blandt andet fordi kompetencen til at træffe afgørelsen ikke ligger hos institutionen selv.

Forskellige perspektiver på betydningen af at have en husorden

Ikke alle institutioner mener, at kravene til husordenen medfører en positiv forskel i hverdagen. Nogle mener, at det er et overflødigt krav, andre mener, at muligheden for at skrive passende reaktioner ind i husordenen kan medføre en risiko for, at man som medarbejder tyer til automatreaktioner i stedet for at vurdere, hvad der er en hensigtsmæssig reaktion i den enkelte situation.

Andre er mere positivt indstillede. Det handler blandt andet om, at det i nogle tilfælde kan være nemmere for personalet at håndhæve reglerne, når der er en husorden, de kan henvise til. Eller at husordenen er med til at sætte nogle klare rammer og regler for de unge, som understøtter en struktureret hverdag.

Blandt de positive aspekter, der bliver fremhævet, er også, at husordenen kan være med til at skabe ensretning. Ikke nødvendigvis på tværs af institutionerne, men blandt medarbejderne internt.

KAPITEL 4 BEGRÆNSNING AF ELEKTRONISK KOMMUNIKATION

Begrænsning af elektronisk kommunikation

Med reformen af indsatsen mod ungdomskriminalitet fik de sikrede døgninstitutioner mulighed for at begrænse de socialt anbragte børn og unges adgang til telefonsamtaler og anden elektronisk kommunikation.

Regler og rammer for elektronisk kommunikation varierer institutionerne imellem

Alle institutionerne opbevarer de unges mobiltelefoner under anbringelsen. På nogle af institutionerne har de unge adgang til deres mobiltelefoner i afgrænsede tidsrum. På andre institutioner kan de unge kun benytte institutionens telefoner og får først adgang til egne telefoner, når anbringelsen på den sikrede institution ophører.

Ringetider og især adgang til internet varierer institutionerne imellem. Nogle steder har de unge adgang til internet i deres ringetid, det vil sige en samlet medietid. På andre institutioner

har de unge meget begrænset eller slet ingen adgang til internet i deres fritid.

Målgruppesammensætningen nødvendiggør begrænsning af elektronisk kommunikation

Der er bred enighed om, at det er nødvendigt at begrænse de unges adgang til elektronisk kommunikation. Dels fordi der også er unge anbragt i vareægtssurrogat, som ikke kan afholdes fra ekstern kommunikation, hvis der er fri adgang for de socialt anbragte. Dels fordi begrænsning giver større mulighed for ro fra det kriminelle miljø under anbringelsen.

Der er forskellige perspektiver på, hvor omfattende afskærmningen fra elektronisk kommunikation skal være. Nogle institutioner påpeger, at omfattende afskærmning kan være med til at skabe en kunstig virkelighed, som ikke stemmer overens med den virkelighed, de unge møder, når de ikke længere skal være på institutionen. Andre mener, at de unge har bedst af at være helt afskåret fra internet under anbringelsen, da det giver dem ro til at engagere sig i de aktiviteter, der er på institutionen, og i deres egen udvikling.

Målgruppesammensætningen udfordrer begrænsning af elektronisk kommunikation

Målgruppesammensætningen af de anbragte unge opleves som en udfordring i den forstand, at det er udfordrende for personalet at forhindre, at de socialt anbragte unge bliver brugt som meddelere af de unge, der ikke selv har adgang til telefon og internet. Problematikken er ikke af nyere dato, men et skift i målgruppesammensætningen i retning af flere sociale anbringelser, hvilket også indebærer unge, der er anbragt gennem ungdomskriminalitetsnævnene, gør problemstillingen mere præsent.

For at undgå denne problematik håndhævede nogle institutioner tidligere de samme restriktive regler over for socialt anbragte unge som over for unge anbragt i varetægtssurrogat. Med lovændringen blev det tydeligt for dem, at de ikke havde hjemmel til en så restriktiv praksis over for de socialt anbragte unge. Det betyder, at de i praksis ikke oplever, at reformen har medført en øget begrænsning, men snarere en lempelse af reglerne for elektronisk kommunikation for de unge, som ikke er anbragt i varetægtssurrogat.

De unge har forskellige oplevelser af begrænsningen

De unge, vi har interviewet, har forskellige oplevelser af, hvad det betyder for dem at være afskærmet fra kontakt med deres netværk. Nogle unge kunne godt tænke sig længere ringetider og mere adgang til internet, og enkelte af dem er decideret utilfredse med at være så afskærmet fra deres netværk. Andre

KAPITEL 5 KROPSVISITA- TION

oplever en lettelse over at være mere eller mindre afskærmet fra det miljø, de kom fra.

Kropsvisitation

Med reformen af indsatsen mod ungdomskriminalitet fik de sikrede døgninstitutioner udvidet adgang til at benytte sig af kropsvisitation, hvis det er nødvendigt af ordens- eller sikkerhedsmæssige hensyn.

Institutionerne bruger kropsvisitation forskelligt

Det er forskelligt fra institution til institution, hvordan kropsvisitation foregår. Det kan være tjek af lommer, klap uden på tøjet, afklædning med henblik på undersøgelse af tøj samt afklædning med henblik på undersøgelse af kroppens overflader. I nogle tilfælde bliver unge også bedt om at sætte sig på hug under kropsvisitationen.

Kropsvisitation bliver hovedsagligt taget i brug, når der er en begrundet mistanke om, at den unge har indsmuglet for eksempel en mobiltelefon, våben eller euforiserende stoffer, eller når den unge ankommer til institutionen. Det er forskelligt, hvor systematisk institutionerne gør brug af muligheden for at kropsvisitere.

Kropsvisitationen kan udfordre relationsarbejdet og den pædagogiske opgave

De professionelle fortæller, at kropsvisitation kan udfordre relationsarbejdet og den pædagogiske opgave. Det handler konkret om, at kropsvisitation kan skærpe en ulige magtrelation mellem medarbejder og ung. Det er især muligheden for at afklæde den unge, som flere institutioner oplever som dilemmafyldt og som en potentiel krænkelse af den unge. Flere ledere og medarbejdere fremhæver vigtigheden af, at de sikrede døgninstitutioner ikke overtager nogle af de kendetegn, der er ved fængselsverdenen. Derfor er der også institutioner, der har valgt kun at benytte kropsvisitation i en form, hvor den unge ikke står afklædt foran personalet.

Nogle medarbejdere oplever, at det letter arbejdet selv at kunne kropsvisitere de unge

Selvom institutionerne oplever kropsvisitation som en kompliceret opgave, er der flere ledere og medarbejdere, der peger på de sikkerhedsmæssige fordele, der er ved det for både ansatte og de anbragte unge, og som godt mener, at de kan varetage opgaven med at kropsvisitere de unge. Nogle mener, at det kan være mere konfliktfyldt, hvis det er politiet, der gennemfører kropsvisitationen, og andre fremhæver også, at de med deres kendskab til de unge bedre end politiet kan tage hensyn til, om det for eksempel er en ung, der har været udsat for overgreb.

KAPITEL 6 TV-OVERVÅGNING

Det har betydning for de unge, hvordan kropsvisitationen foregår

Størstedelen af de unge, vi har interviewet, som har oplevet at blive kropsvisiteret på institutionen, oplever det som ubehageligt. Nogle har oplevet det som decideret krænkende. De unge oplever samtidig, at det har stor betydning for dem, hvordan kropsvisitationen rent praktisk foregår. Eksempelvis om de har mulighed for at dække sig til eller skifte tøj uden at være til skue for personalet, hvis deres tøj skal gennemses.

Tv-overvågning

Med reformen af indsatsen mod ungdomskriminalitet er det blevet lovpligtigt for de sikrede døgninstitutioner at tv-overvåge indendørs fællesarealer.

Institutionerne bruger tv-overvågningen forskelligt

Fordi det er blevet et lovkrav, tv-overvåger alle institutionerne deres fællesarealer. Men det varierer, hvordan de bruger tv-overvågningen. Generelt bruger institutionerne tv-overvågningen ved politianmeldelse eller afklaring af, hvorvidt der skal politianmeldes. Enkelte institutioner bruger det til intern opklaring af konflikter mellem unge eller mellem ung og medarbejder. På en institution bruges tv-overvågningen slet ikke, mens tv-overvågningen på en anden institution bruges i et læringsperspektiv og som opsyn i hverdagen.

Ikke alle unge er blevet introduceret til tv-overvågningen

Institutionerne er forpligtede til at informere de unge om, at de bliver tv-overvåget på fællesarealerne. Størstedelen af de unge, som vi har interviewet i forbindelse med undersøgelsen, har ikke oplevet at få information om tv-overvågningen ved ankomst til institutionen. De er dog hurtigt blevet bevidste om overvågningen, da kameraerne er synlige i fællesarealerne, og de andre unge har nævnt det for dem.

Begrænset betydning for institutionernes pædagogiske praksis

Langt de fleste af institutionerne vurderer, at tv-overvågningen ikke har haft stor betydning for den pædagogiske praksis på institutionerne. Efter medarbejdernes korte tilvænningsperiode til overvågningen oplever de ikke, at kameraerne har betydning for deres adfærd, og hvordan de håndterer konflikter.

En enkelt institution oplever, at tv-overvågningen har en forebyggende effekt i forhold til konflikter på institutionen, mens de resterende institutioner har en oplevelse af, at kameraer ikke påvirker de unges adfærd. Dette skyldes ifølge de professionelle, at en væsentlig udfordring for denne gruppe af anbragte unge er adfærdsregulering.

KAPITEL 7 DØRALARMER

Tv-overvågningen beskytter de unge og medarbejderne

De fleste institutioner oplever, at tv-overvågningen medfører øget retssikkerhed og beskyttelse for både anbragte unge og medarbejdere, idet overvågningen kan dokumentere hændelser, herunder magtanvendelser, så vurderingen af, hvad der er sket, kan få mere objektiv karakter.

Døralarmer

Med reformen af indsatsen mod ungdomskriminalitet er det blevet lovpligtigt for de sikrede døgninstitutioner at installere døralarmer ved de unges værelsesdøre. Døralarmen skal anvendes, når det er nødvendigt af ordens- eller sikkerhedsmæssige hensyn.

Brugen af døralarmer varierer

Institutionerne bruger døralarmerne forskelligt og opfatter anvendeligheden af dem forskelligt. En del af denne forskellighed skal forstås i lyset af, om de fysiske rammer på institutionen gør det nemt at holde øje med de unges værelsesdøre, om man bruger tv-overvågning som et aktivt redskab i hverdagen, og om man har en generel godkendelse til at låse værelsesdøre om natten.

De fleste af institutionerne bruger døralarmerne i et vist omfang om dagen, og enkelte bruger dem om natten. På nogle af institutionerne bruger de ikke de opsatte døralarmer og oplever ikke behov for det.

En del opfatter døralarmerne som overflødige, fordi personalet alligevel er tæt på hele tiden, mens andre mener, at det giver tryghed for de unge, og at det er en hjælp for personalet i hverdagen i forhold til at passe på de unge. På én institution har man oplevet, at brugen af døralarm reddede en ungs liv i forbindelse med et overfald.

Døralarmer bør ikke sidestilles med låste døre

Det er en vigtig pointe for mange af interviewpersonerne, at døralarmer ikke kan sidestilles med låste døre. De opfatter aflåsning af de unges værelser om natten som et nødvendigt sikkerhedsmæssigt tiltag. De institutioner, som har fået inddraget deres tilladelse til at låse de unge inde om natten, har ansat ekstra personale i nattetimerne.

KAPITEL 2

De sikrede døgninstitutioner og deres implementering af værktøjerne

Indledningsvist præsenterer vi kort baggrundsviden om de sikrede døgninstitutioner og giver en kort introduktion til de værktøjer i voksenansvarsloven, som institutionerne har fået mulighed for eller pligt til at bruge med reformen af indsatsen mod ungdomskriminalitet. Sidst belyser vi de sikrede døgninstitutioners arbejde med at implementere værktøjerne.

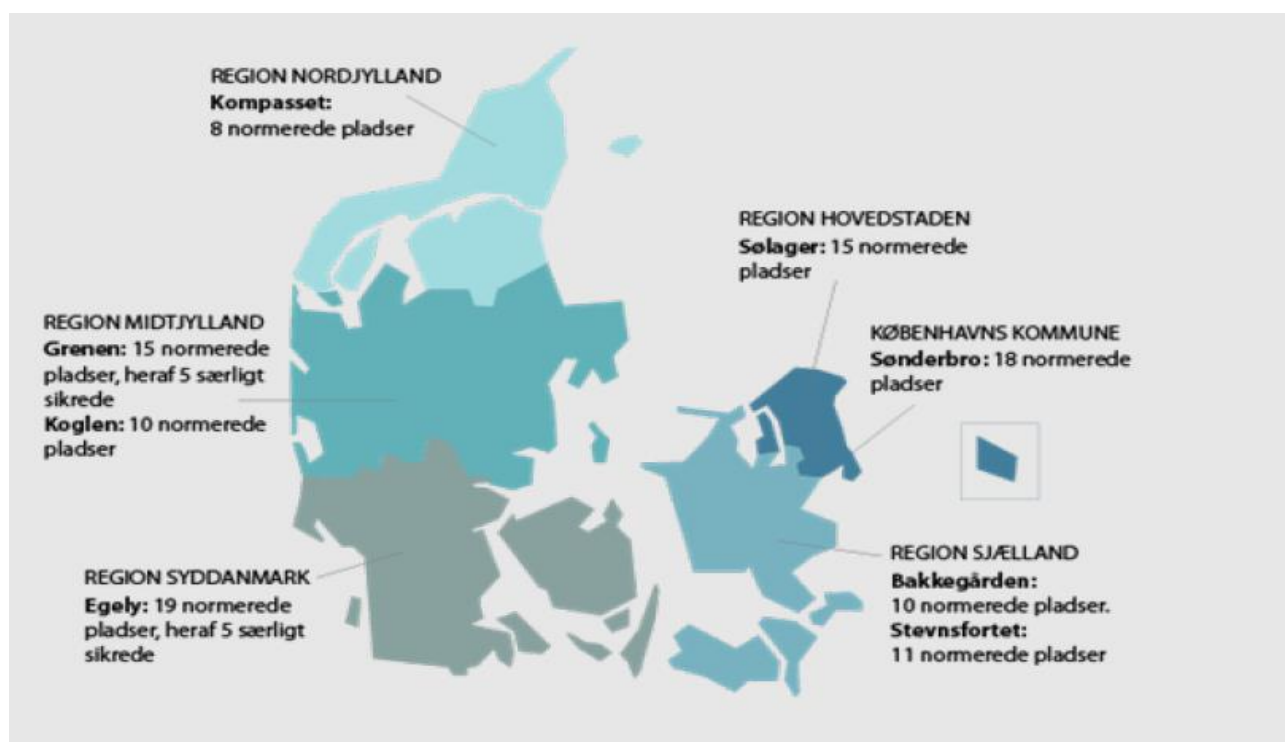
HOVEDPUNKTER I KAPTEL 2

- De unge, der er anbragt efter afgørelse fra Ungdomskriminalitetsnævnet, udgjorde i 2020 tre procent af det samlede antal unge, der blev anbragt på sikrede døgninstitutioner.
- Der er i loven muligheder og begrænsninger, der specifikt knytter sig til de unges anbringelsesgrundlag (eksempelvis i forhold til den unges kontakt med omverdenen), men institutionernes pædagogiske arbejde er overordnet set ikke afhængig af den unges anbringelsesgrundlag.
- Intentionerne bag værktøjerne var at styrke ensretningen på tværs af institutionerne ved, at de unge møder samme regler og rammer på tværs af institutionerne, og at sikkerheden på institutionerne i øvrigt skærpes – blandt andet for at forebygge indsmugling af våben og euforiserende stoffer.
- Institutionerne har selv stået for at implementere værktøjerne, og driftsherrernes rolle har været at sikre, at implementeringen var i proces, sikre økonomien og i et vist omfang at yde rådgivning i forhold til eksempelvis jura.
- Driftsherrer og ledere har haft stort fokus på formidlingen af værktøjerne til medarbejderne. Dette for at sikre gennemsigtighed og tillid i brugen af dem og for at sikre korrekt tolkning af, hvad de nye beføjelser indebærer.

- Socialtilsynenes rolle har været at godkende institutionernes brug af værktøjerne frem for at yde rådgivning undervejs i implementeringen.
- Implementeringen af værktøjerne har haft ressource-mæssige konsekvenser for institutionerne i form af eksempelvis behov for mere bemanning om natten specifikt på de institutioner, som har fået inddraget deres til-ladelse til at låse værelsesdørene om natten. Ifølge institutionerne selv er inddragelsen begrundet i opsæt-ningen af døralarmer.

DE SIKREDE DØGNINSTITUTIONER

Der er syv sikrede døgninstitutioner i Danmark. Af kortet her- under fremgår otte sikrede døgninstitutioner, men Grenen og Koglen betegner sig som to afdelinger under én samlet institu- tion med navnet Specialområdet Kriminalitetstruede Børn og Unge. Seks af de sikrede døgninstitutioner hører under regio- nerne, mens den sidste drives af Københavns kommune. Ne- denstående danmarkskort viser fordelingen:

Note: Kort hentet fra: [Danske Regioner - Ungdomskriminalitet](#)

Kilde: Danske regioner

Der er, som nævnt i rapportens indledning, tre overordnede typer af anbringelser af børn og unge på de sikrede døgninstitutioner:

- Strafferetlige anbringelser, fx i varetægtsurrogat eller som led i afsoning.⁹
- Anbringelser begrundet i sociale årsager (sociale anbringelser), fx hvis den unge er til fare for sig selv eller andre (farlighedskriteriet) eller har behov for intensiv udredning og længerevarende socialpædagogisk behandling.¹⁰
- Anbringelse af uledsagede udlændinge uden lovligt ophold i Danmark.¹¹

I denne undersøgelse er fokus som nævnt på de unge, der er anbragt efter afgørelse fra Ungdomskriminalitetsnævnet.

9 Varetægtsurrogat: retsplejelovens § 765, jf. § 63 b, stk. 2, nr. 4 i serviceloven. Som led i afsoning: straffuldbyrdelseslovens § 78, stk. 2, jf. § 63 b, stk. 2, nr. 5 i serviceloven. Ungdomssanktion: § 63 b, stk. 2, nr. 6 i serviceloven

10 § 63 b stk.2, nr. 1, 2 og 3, i serviceloven

11 §§ 36 og 37 i udlændingeloven og § 63 b, stk. 2, nr. 7 i serviceloven

UNGDOMSKRIMINALITETS-NÆVNET

Nævnet, der ligger i alle landets politikredse, har både generel juridisk ekspertise og indsigt i sager om social støtte til børn og unge samt politifaglig viden om kriminalitetsforebyggelse.

Nævnet skal træffe en afgørelse, der fastlægger foranstaltninger, der kan hjælpe børn og unge til et liv uden kriminalitet.

MANGLENDE ENSRETNING OG FÆLLES REGLER OG RAMMER

Denne gruppe af unge er relativt lille i forhold til det samlede antal unge, der anbringes på de sikrede døgninstitutioner. Ifølge Danske Regioner blev i alt 488 unge anbragt på en sikret døgninstitution i 2020. 17 af de 488 unge blev anbragt efter afgørelse fra Ungdomskriminalitetsnævnet, hvilket svarer til tre procent af den samlede gruppe af unge anbragt på sikrede døgninstitutioner.¹²

Institutionerne skelner ikke mellem anbringelsesgrundlag

I afrapporteringen skelner vi som udgangspunkt ikke mellem anbringelsesgrundlagene, da institutionerne fortæller, at de i deres pædagogiske praksis ikke skelner. Der er i loven muligheder og begrænsninger, der specifikt knytter sig til de unges anbringelsesgrundlag (eksempelvis i forhold til den unges kontakt med omverdenen), men institutionernes pædagogiske arbejde er overordnet set ikke afhængig af den unges anbringelsesgrundlag. Når institutionerne skelner, fremgår det tydeligt af teksten, og hvis der er pointer, der særligt er knyttet til de unge, der er anbragt efter afgørelse af Ungdomskriminalitetsnævnet, vil vi fremhæve det.

DE UDVALGTE VÆRKTØJER FRA REFORMEN AF INDSATSEN MOD UNGDOMSKRIMINALITET

De sikrede døgninstitutioner blev fra den 1. januar 2019 omfattet af en ny lov, der har til formål at bekæmpe ungdomskriminalitet. De konkrete ændringer, som den nye lov medførte for institutionerne, og intentionerne bag ændringerne, fremgår af aftaleteksten fra 29. juni 2018. I aftaletekstens fokusområde 3 "Ensrettet indsats for anbragte kriminalitetstruede unge" beskrev aftalepartierne, at der var væsentlige forskelle i den pædagogiske praksis på tværs af de sikrede døgninstitutioner, og manglende fælles regler og rammer. Derfor ønskede aftalepartierne, at de unge møder samme regler og rammer på tværs af institutionerne, og at sikkerheden på institutionerne i øvrigt skærpes – blandt andet for at forebygge indsmugling af våben og euforiserende stoffer.

12 Kilde: Danske regioner. Opgørelser fra Ungdomskriminalitetsnævnets sekretariat viser, at 21 unge i 2020 blev anbragt på en sikret døgninstitution efter afgørelse fra Ungdomskriminalitetsnævnet. Når tallet fra Ungdomskriminalitetsnævnets sekretariat er lidt højere, skyldes det, at de opgør tallet allerede, fra der er truffet afgørelse om anbringelse, hvormed der kan være anbringelser, som endnu ikke var iværksat i 2020. Danske Regioner opgør tallet, fra anbringelsen iværksættes.

For at imødekomme disse ønsker blev en række initiativer iværksat på de sikrede (og de delvist lukkede) døgninstitutioner. Det er nogle af disse initiativer eller værktøjer, som vi i denne undersøgelse belyser. Vi vil her give en kort introduktion til værktøjerne, som institutionerne pr. 1. januar 2019 fik pligt til eller mulighed for at anvende:

Pligt til at fastsætte husorden og mulighed for at gribe ind, hvis reglerne brydes

Alle de sikrede døgninstitutioner skal fastsætte en husorden, som skal indeholde en række punkter, der er overvejende ens institutionerne imellem. Det handler blandt andet om sengetider, mødepligt til undervisning, regler om besøg mv. Husordenen skal godkendes af socialtilsynet, der også skal sikre, at der er den nødvendige ensartethed institutionerne imellem.

Det står endvidere beskrevet i aftaleteksten, at institutionerne har mulighed for at benytte sig af såkaldte passende reaktioner, fratagelse eller nedsættelse af lommepenge eller magtandvendelse i form af føring til værelset, hvis reglerne i husordenen ikke overholdes. Reaktionen afhænger af den konkrete situation og skal være mindst indgribende.

Begrænsning af elektronisk kommunikation

Institutionerne fik pr. 1. januar 2019 også mulighed for at begrænse de unges brug af telefoner og andet elektronisk udstyr. Institutionerne kan både begrænse tidsrummet for brugen af det, samt hvor på institutionen de unge skal have mulighed for at bruge internet og telefon.

Udvidet adgang til kropsvisitation

Institutionerne fik med den nye lov også udvidet adgang til kropsvisitation for at styrke indsatsen mod indsmugling af euforiserende stoffer og våben. Institutionerne har mulighed for at bede den unge om at afklæde sig og for at gennemse tøjet og kroppens overflader.

Pligt til at anvende døralarmer

Der blev indført pligt til at opsætte døralarmer ved de unges værelsesdøre, og udarbejdet fælles standarder for en ensrettet brug af døralarmer institutionerne imellem. Fællesstandarderne blev udarbejdet i et samarbejde mellem institutionerne, ungekriminalforsorgen og Socialstyrelsen.

Obligatorisk indendørs tv-overvågning

Det blev bestemt, at alle institutioner skal have opsat tv-overvågning i alle institutionens fællesrum.

§

GENERELLE PRINCIPPER FOR MAGTANVENDELSE OG ANDRE INDGREB I SELVBESTEMMELSESRETTEN

I alle de situationer, hvor institutionerne har en valgmulighed i forhold til, om de skal tage de beskrevne værktøjer i brug, gælder de samme principper, som gælder for øvrige magtanvendelser og indgreb i selvbestemmelsesretten. Disse principper fremgår af voksenansvarsloven:

§ 7. Magtanvendelse og andre indgreb i selvbestemmelsesretten må kun ske undtagelsesvis og må aldrig erstatte omsorg og socialpædagogisk indsats.

Stk. 2. Forud for enhver form for magtanvendelse eller andre indgreb i selvbestemmelsesretten skal personalet afsøge alle muligheder for at opnå barnets eller den unges frivillige medvirken til en nødvendig foranstaltning.

Stk. 3. Magtanvendelse og andre indgreb i selvbestemmelsesretten skal stå i rimeligt forhold til det, der søges opnået. Er mindre indgribende foranstaltninger tilstrækkelige, skal disse anvendes.

Stk. 4. Magtanvendelse og andre indgreb i selvbestemmelsesretten skal udøves så skånsomt og kortvarigt, som omstændighederne tillader, og med størst mulig hensyntagen til barnets eller den unges personlige integritet. Der skal endvidere i magtanvendelsen eller indgrebet tages hensyn til andre tilstedeværende, således at der ikke forvoldes unødigt krænkelser eller ulempe. Fiksering og ydmygende, hånende eller anden nedværdigende behandling er ikke tilladt.

INSTITUTIONERNES ARBEJDE MED AT IMPLEMENTERE VÆRKTØJERNE

Efter at Lov om bekæmpelse af ungdomskriminalitet blev vedtaget, skulle de sikrede døgninstitutioner implementere værktøjerne i praksis. I dette afsnit belyser vi institutionernes oplevelser af implementeringen. Vi ser også på, hvilken rolle henholdsvis driftsherrerne og socialtilsynet har haft i processen med implementering af værktøjerne.

DRIFTSHERRERNE SIKRER KORREKT OG RETTIDIG IMPLEMENTERING

FEM SOCIALTIL- SYN

De fem socialtilsyn har hver især ansvaret for at godkende brugen af værktøjerne og føre det driftsorienterede tilsyn med sociale tilbud, herunder de sikrede døgninstitutioner.

Institutionerne har overvejende selv stået for at implementere værktøjerne

Et fælles træk, som vi kan se ud fra interviewene med ledere og driftsherrer, er, at ledelsen på de sikrede døgninstitutioner overvejende selv har håndteret implementeringen af værktøjerne. Dels i forhold til de praktiske opgaver forbundet med implementeringen, som fx at kontakte udbydere af sikkerhedsudstyr og sørge for undervisning. Dels i forhold til de opgaver, der har handlet om, hvordan værktøjerne bruges i relation til institutionens eksisterende værdisæt og pædagogiske praksis.

Driftsherrernes rolle har primært været at sikre, at implementeringen var i proces

Flere af de driftsherrer, vi har interviewet, fortæller, at det daglige ansvar for driften og den pædagogiske praksis overvejende ligger hos lederen af institutionen, og det derfor har givet mening, at lederne selv har stået for at implementere værktøjerne i institutionens praksis. Driftsherrernes rolle i forhold til implementering har været at sikre, at ny lovgivning bliver implementeret korrekt og rettidigt, og at der er styr på de økonomiske rammer.

Flere af driftsherrerne beskriver også deres rolle som nærmeste leder til institutionslederen. Det betyder, at de har ledelsessparring og kan drøfte nogle af de udfordringer, som lederen har mødt i forbindelse med implementeringen. Det kunne konkret handle om, hvordan lederne har skullet præsentere medarbejderne for de nye værktøjer og håndtere medarbejdernes eventuelle utryghed i denne forbindelse. Flere af institutionerne har desuden fået juridisk sparring fra jurister og sikkerhedskonsulenter ansat hos driftsherrerne.

Driftsherrerne fortæller, at de ikke systematisk følger op på brugen af værktøjerne, men at opfølgningen løbende sker i den dialog, de har med lederen af institutionen.

Socialtilsynets rolle har været godkendelse frem for rådgivning

Der findes fem socialtilsyn, der hver især har ansvaret for at godkende og føre driftsorienteret tilsyn med sociale tilbud, herunder de sikrede døgninstitutioner. Det er derved også socialtilsynene, der har det driftsorienterede tilsyn med institutionernes brug af værktøjerne¹³.

Ledere fra flere af institutionerne fortæller, at de har haft mange spørgsmål til fortolkning af den nye lovgivning, som de

¹³ Aftale om en reform af indsatsen mod ungdomskriminalitet – Alle handlinger har konsekvenser (2018)

”Deres [socialtilsynets] rolle som kontrolinstans.”

har brugt mange ressourcer på at forstå. Ledere fra Stevnstøtten og Kompasset fortæller, at de forsøgte at få sparring fra deres socialtilsyn, men da tilsynene er kontrolinstans, har det været svært for institutionerne at få sparring fra socialtilsynene. Som en leder fra Kompasset beskriver:

”Deres [socialtilsynets] rolle har været en kontrolinstans. Vi gad egentlig godt, at det blev mere en dialog, men jeg tror, at det har været vigtigt for dem, at de kunne komme og sige bagefter som en kontrolinstans, hvis de synes, at det her, det er det forkerte, og derfor tror jeg, at de har haft brug for at kunne sige ’I er nødt til at gøre det, som I tænker, og så kontrollerer vi det bagefter’”. (Leder, Kompasset)

Det har ifølge lederne haft konsekvenser i form af, at nogle af værktøjerne har taget længere tid at implementere, da der ikke har været en løbende sparring, som institutionerne kunne lave ændringer på baggrund af. De har i stedet været nødt til at vente, til socialtilsynet kom ud på institutionen i forbindelse med tilsyn.

Der er også eksempler på institutioner, som har haft et mere dialogbaseret samarbejde med deres socialtilsyn i forbindelse med implementeringen, hvor socialtilsynet eksempelvis har hjulpet med, hvornår institutionen skal anvende døralarmer.

Flere ledere fortæller, at det på trods af sparring fra regionens jurister og sikkerhedskonsulenter har været svært at vide, hvornår de som institution har implementeret værktøjet tilstrækkeligt – fx om der er opsat nok tv-overvågning.

Stor opmærksomhed på formidling af brugen af værktøjerne til medarbejderne

Oplevelsen af værktøjernes relevans i den pædagogiske praksis varierer fra medarbejder til medarbejder på institutionerne. Nogle så de nye værktøjer som en kærkommen mulighed, mens andre medarbejdere havde svært ved at se, hvordan de skulle være en hjælp i hverdagen. Derfor fortæller flere ledere, at de har været meget opmærksomme på, hvordan de har formidlet brugen af de nye værktøjer til medarbejderne. Flere ledere påpeger, at det især handlede om tv-overvågning af indendørs fællesarealer, da det kan have indflydelse på medarbejdernes arbejdsmiljø. Derfor har der fra ledelsens side været et stort formidlingsarbejde og tillidsarbejde i at sikre gennemsigtighed i brugen af tv-overvågning og de øvrige værktøjer over for medarbejderne.

GENNEMSIGTIGHED OG TILLID

Udover at lederne skulle sikre gennemsigtighed og tillid i brugen af værktøjerne, har de også skullet sikre en korrekt fortolkning blandt medarbejderne af, hvor langt de nye beføjelser

rækker. Der er forskel institutionerne imellem i forhold til, hvordan medarbejderne på institutionerne har været inddraget i implementeringen af værktøjerne. På Sønderbro har medarbejderne eksempelvis været med til at drøfte, hvordan værktøjerne kunne bruges i praksis. På andre institutioner har det i høj grad været en ledelsesbeslutning, hvordan værktøjerne skulle bruges i praksis.

Implementeringen af værktøjerne har haft ressource-mæssige konsekvenser

Det er forskelligt, om lederne på institutionerne har oplevet implementeringen som udfordrende, eller om de har oplevet det overvejende problemfrit.

Hvor nogle institutioner, som fx Sølager og Bakkegården, ikke har oplevet store udfordringer i forhold til implementeringen, har andre institutioner, fx Stevnsfortet og Kompasset, oplevet, at implementeringen af værktøjerne har haft omfattende konsekvenser. For Stevnsfortet har implementeringen krævet om-lægninger:

”Jeg kan ikke se, hvem de os.”

”Det krævede en fuldstændig omlægning af vores vagtplan med alle mulige forhandlinger med de faglige organisationer. Det krævede ansættelser. Det krævede omplaceringer af personale. Det har bare været en kæmpe opgave, og vi arbejder ikke sammen med regionen helt ned i driften på den måde. Jeg kan ikke se, hvem der skulle hjælpe os”.
(Leder, Stevnsfortet)

Når det har krævet omplacering og ansættelse af ekstra personale på Stevnsfortet, skyldes det ifølge institutionen, at socialtilsynet efter opsætningen af døralarmer har inddraget institutionens tilladelse til at låse dørene til de unges værelser om natten. Når de unge ikke er låst inde på deres værelser om natten, kræver det ekstra nattevagter.

Bakkegården fortæller, at de også har fået inddraget deres tilladelse til at låse de unges værelsesdøre om natten med henvisning til opsætningen af døralarmer. Her har de også fået tilført ekstra ressourcer i nattetimerne.

Udover at implementeringen, for nogle institutioner, har krævet omlægning af personale, har institutionerne også oplevet, at der har været økonomiske udgifter forbundet med indkøb og opsætning af sikkerhedsudstyr som fx tv-overvågning og døralarmer.

KAPITEL 3

Husordenen

Dette kapitel handler om institutionernes arbejde med husordener. Kapitlet belyser,

- hvordan de sikrede døgninstitutioner bruger husordener, og hvilken betydning reformen af indsatsen mod ungdomskriminalitet har haft for deres måde at arbejde med husordenen.
- hvordan institutionerne griber ind over for overtrædelser af husordenerne.
- hvilken betydning det har for professionelle og anbragte unge, at der er en fastsat husorden på institutionen.

HOVEDPUNKTER I KAPITEL 3

- Institutionerne havde også nedskrevne regler forud for lovkravet, som forholdt sig til de fleste af de forhold, som de nu skal adressere i husordenen. Det, der ifølge institutionerne har ændret sig, er, at husordenen er blevet mere formaliseret. Det vil sige, at den nu kaldes for en husorden og er samlet i et dokument, som er målrettet både medarbejdere og de anbragte unge.
- Institutionerne gennemgår husordenen med de unge i forbindelse med ankomst til institutionen.
- Reglerne i husordenen bliver ikke håndhævet helt ensartet af alle medarbejdere. En del af forskellen bliver fra medarbejderside forklaret med de individuelle forskelle, der naturligt er på mennesker, og en del af forskellen bliver forklaret med brug af vikarer – særligt vikarer, der ikke er fast tilknyttet institutionen.
- Husordenerne har forskellige udtryk på tværs af institutionerne. Nogle institutioner lægger vægt på brug af billeder, og på ikke kun at informere om forventningerne til de unge, men også om hvad institutionen har at tilbyde de unge.
- Institutionerne kan håndtere overtrædelser af de lovbestemte dele af husordenen ved brug af forskellige værktøjer. De kan bruge 'passende reaktioner', der for eksempel kan omfatte en advarsel eller fratagelse af privilegier. De kan også benytte sig af fratrækning eller nedsættelse af lommepenge i en afgrænset periode, og

de kan benytte sig af fysisk magtanvendelse i form af føring til den unges værelse. Institutionerne lægger vægt på kun at gribe til den slags værktøjer, når de oplever, at alle muligheder for dialog og samarbejde med den unge er udtømt. Én institution ønsker ikke at benytte sig af sådanne værktøjer, medmindre der er tale om personfare, hvor en fysisk magtanvendelse kan blive nødvendig.

- Det er individuelt fra situation til situation, hvordan institutionerne griber ind over for overtrædelser af husordenen.
- Når institutionerne benytter sig af passende reaktioner, består det typisk af fratagelse af privilegier og i nogle tilfælde af egentlig afskærmning fra fællesskabet.
- Fratrækning af lommepenge er ikke en praksis, som institutionerne har taget til sig. Blandt andet fordi kompetencen til at træffe afgørelsen ikke ligger hos institutionen selv.
- Nogle institutioner har taget muligheden for føring til sig, eksempelvis når de unge ikke vil gå i seng, mens andre har fravalgt denne mulighed.
- Nogle institutioner mener ikke, at kravene til husordenen medfører en positiv forskel i hverdagen, andre er mere positivt indstillede. Blandt de positive aspekter, der bliver fremhævet, er, at husorden kan være med til at skabe ensretning. Ikke nødvendigvis på tværs af institutionerne, men blandt medarbejderne internt.

§

HUSORDEN

Det fremgår af voksenansvarslovens § 4, stk. 2, at lederen af en sikret døgninstitution skal fastsætte en skriftlig husorden, der angiver de nærmere regler og retningslinjer for ophold på institutionen.

Af stk. 3 fremgår, at de børn og unge, der er anbragt på den sikrede institution, skal gøres bekendt med husordenen.

Af bekendtgørelse om voksenansvar § 2, stk. 2¹⁴, fremgår det, at husordenen som minimum skal indeholde regler om:

- sengetider
- mødepligt til undervisning, behandling og andre planlagte aktiviteter
- god adfærd på fællesarealer
- forbud mod alkohol og euforiserende stoffer
- rygeregler
- besøg
- telefonsamtaler og anden elektronisk kommunikation.

Det fremgår af § 2, stk. 6, i bekendtgørelse om voksenansvar, at lederen eller stedfortræderen kan beslutte, at reglerne kan fraviges for den enkelte, når særlige forhold taler for det.

INSTITUTIONERNES ARBEJDE MED HUSORDENEN

I dette afsnit beskriver vi, hvordan de sikrede døgninstitutioner arbejder med husordener, og hvilken betydning reformen af indsatsen mod ungdomskriminalitet har haft for deres måde at arbejde med husordenen.

En gennemgående fortælling blandt institutionerne er, at de også havde nedskrevne regler forud for reformen af indsatsen mod ungdomskriminalitet, og at disse forholdt sig til de fleste af de forhold, som det efterfølgende er blevet lovbestemt, at de skal adressere i husordenen. Det, der ifølge institutionerne har ændret sig, er, at de har fået en mere formaliseret husorden i den forstand, at den nu kaldes for en husorden og er samlet i et dokument, som er målrettet både medarbejdere og de anbragte unge. Desuden har de krav og beføjelser, som er kommet med lovændringen, ført til, at institutionerne har haft brug for at præcisere og tilføje specifikke informationer i husordenen.

De unge bliver introduceret for husordenen på forskellige måder

Det er forskelligt fra institution til institution, hvordan de unge bliver introduceret til husordenen. På Sølager, Kompasset, Bakkegården, Sønderbro og Grenen/Koglen får de unge udleveret husordenen på skrift i forbindelse med ankomsten.

INSTITUTIONERNE HAVDE HUSORDENER FORUD FOR REFORMEN

¹⁴ BEK nr 810 af 13/08/2019

På Sølager, Bakkegården og Kompasset fortæller medarbejderne, at de udover at udlevere den til de unge på skrift også gennemgår den mundtligt. På Sølager som fast praksis og på Kompasset ved behov, hvis den unge for eksempel har svært ved at læse.

På Stevnsfortet giver de alene en mundtlig introduktion. Her introducerer de til udvalgte dele af husordenen ved den unges ankomst, mens de resterende regler bliver introduceret hen ad vejen under anbringelsen. På en af institutionens afdelinger hænger husordenen også synligt på fællesarealet. Det gør den ikke på de øvrige af institutionens afdelinger. Ifølge ledelsen fordi, at de unge river den ned, men også fordi man fra ledelsens side lægger mere vægt på den mundtlige dialog om reglerne på institutionen, og hvorfor de er, som de er:

"(...) vi vil hellere have, at medarbejderne taler med de unge om det. For det er igennem kommunikation, at vi udvikler noget med de unge. Hvorfor er det sådan, hvorfor skal vi lukke køkkenet, der står bare at køkkenet lukker, det er sådan mejslet i sten. Men hvorfor er det, at det lukker, det er fordi, du skal forberede dig til at gå i seng nu. Det er fordi, du skal op i morgen og i skole. Der er rent faktisk en forklaring på strukturen. Der vil altid være struktur, hvor der ikke er nogen god forklaring, men det meste af det, det kan faktisk godt argumentere for at tale hen i udvikling og øget trivsel". (Leder, Stevnsfortet)

"(...) det er igennem komr udvikler noget med de un

Størstedelen af de unge, vi har talt med på tværs af institutionerne, husker at være blevet introduceret til husordenen i forbindelse med ankomsten. To unge giver udtryk for ikke at være blevet introduceret til husordenen under deres anbringelse. Der er tale om unge, som har været anbragt på den samme institution tidligere, og som fortæller, at de i forbindelse med deres første anbringelse fik udleveret husordenen.

Der kan være forskelle i håndhævelsen af husordenen

Institutionerne sikrer, at nye medarbejdere får kendskab til husordenen på forskellige måder. Eksempelvis fortæller flere af institutionerne, at de udleverer husordenen til nye medarbejdere ved ansættelsen. Gennemgangen af husordenen med nyankommne unge er også med til at holde husordenen præsent for medarbejderne.

Flere af de unge, som vi har interviewet, har alligevel en oplevelse af, at dele af husordenen bliver håndhævet forskelligt, alt efter hvem der er på arbejde.

MÅLET ER IKKE FULDSTÆNDIG ENSRETNING

Noget af det, der kan udfordre en ensartet håndhævelse af husordenen, er brug af vikarer - især når der er tale om vikarer, som ikke er fast tilknyttet institutionen. Disse vikarer er ikke altid bekendte med husordenen og de regler, som fremgår af den. En del af forskellen bliver fra medarbejderside også forklaret med, at de ansatte naturligt er forskellige som individer, og at disse individuelle forskelle er med til at gøre dem autentiske i deres arbejde med de unge. I det perspektiv er målet ikke fuldstændig ensretning på tværs af medarbejderne:

"(...) det afhænger nok af, hvem man er som menneske. Der er jo nogle mennesker, der har mere brug for at være en smule mere firkantede. Men i og med at vi er så autentiske, som vi er, så er de unge mennesker faktisk rigtig dygtige til det. X er måske på sin måde, og det lurer de rigtig hurtigt, at han vil gerne have, at når han siger det er klokken det, så er det ikke 5 minutter over. Det lærer de jo".
(Medarbejder, Bakkegården)

Udformningen af husordenen har en betydning

Institutionerne har hver især gjort sig overvejelser om, hvordan husordenen skulle udformes - både i forhold til indhold, og i forhold til layout og formidlingsstil. Udformningen af hver enkelt husorden er et resultat af den proces, der har været på institutionen, og den dialog, der har været med socialtilsynene, som har godkendt husordenerne.

Husordenerne fremstår i deres udtryk og formidlingsstil forskellig fra institution til institution. På Grenen/Koglen er den eksempelvis delt op i fire forskellige versioner: 1) en version med de lovbestemte regler, som institutionerne kan gribe ind over for med eksempelvis 'passende reaktioner' ved overtrædelse, 2) en uddybende version af de lovbestemte regler, der forklarer, hvorfor reglerne er, som de er, 3) en version med de regler, som institutionen selv har fastsat, og som de ikke kan gribe ind over for på samme måde som de lovbestemte regler, samt 4) en uddybende version af de regler, som institutionen selv har fastsat, der forklarer, hvorfor reglerne er, som de er. Ledelsen forklarer, at de uddybende versioner er rettet mod de unge, mens de kortere versioner er rettet mod personalet, som allerede er bekendt med begrundelserne.

VISUELLE EFFEKTER SOM FX BILLEDER

Grenen/Koglen gør også brug af visuelle effekter i form af billeder, da de mener bedre at kunne fænge både medarbejdere og unge på den måde. På Sølager gør de også brug af billeder, og så har de (ligesom også Egely) lagt vægt på ikke kun at informere de unge om, hvad de ikke må, men også at informere de unge om deres muligheder. Eksempelvis står der i Sølagers husorden, at der bliver bestilt mad udefra en gang om måne-

den, og husorden beskriver, hvordan de unges fødselsdage bliver fejret. Når de mener, at det er vigtigt ikke kun at lægge vægt på forbud, men også det, som stedet kan tilbyde de unge, hænger det sammen med, at de unge ofte er nervøse for at komme til en sikret institution. At kunne læse i husordenen, hvad stedet også tilbyder, kan ifølge en medarbejder være med til at tage brodden af nervøsiteten.

Indholdet i husordenerne er også forskelligt fra institution til institution, med undtagelse af at husordenerne alle indeholder de punkter, der fremgår af bekendtgørelsen om voksenansvar § 2, stk. 2, om eksempelvis sengetider og besøg. Selvom alle institutionernes husordener har disse punkter, kan reglerne til en vis grad være forskellige institutionerne imellem. Eksempelvis er det forskelligt, hvordan regler for besøg er udformet, og hvornår de unge skal stå op om morgenen.

HÅNDTERING AF OVERTRÆDELSER AF HUSORDENEN

I dette afsnit beskriver vi, hvordan institutionerne håndterer overtrædelser af husordenen ved brug af de værktøjer, som de har fået mulighed for at benytte. Det kan være 'passende reaktioner', fratagelse eller nedsættelse af lomme penge i en afgrænset periode og fysisk magtanvendelse i form af at føre den unge på værelset.

Det er en gennemgående fortælling på tværs af institutionerne, at de nødtigt griber til disse værktøjer, men i stedet forsøger at gå i dialog med den unge og samarbejde. Først når de oplever, at alle muligheder for at korrigere den unges adfærd gennem samarbejde og dialog er udtømt, griber de til øvrige værktøjer. Det er samtidig en gennemgående fortælling blandt ledelse og medarbejdere på institutionerne, at det er individuelt fra situation til situation, hvordan de griber ind over for overtrædelser af husordenen.

INSTITUTIONERNE GRIBER NØDIGT TIL SANKTIONER

VEJLEDNING TIL VOKSENANSVARSLØVEN PKT. 91

Magtanvendelse og andre indgreb i selvbestemmelsesretten skal altid stå i rimeligt forhold til det, der søges opnået, jf. voksenansvarslovens § 7, stk. 3.

Det betyder, at hvis mindre indgribende foranstaltninger er tilstrækkelige, skal disse anvendes. Bestemmelsen er et udtryk for, at enhver magtanvendelse skal ske under iagttagelse af det såkaldte proportionalitetsprincip.

Ved anvendelse af enhver form for magt og indgreb skal der tages højde for de konkrete omstændigheder, og der skal foretages en konkret afvejning og vægtning af hensynet til det omhandlede barns eller den unges rettigheder, der gøres indgreb i, og nødvendigheden og forholdsmæssigheden af de hensyn, der begrundes indgrebet.

Den anvendte magt skal stå mål med det formål, der ligger bag indgrebet i barnets eller den unges rettigheder. Der skal løbende foretages en vurdering af, om betingelserne for et iværksat indgreb fortsat er til stede. Når det ikke længere er tilfældet, skal indgrebet straks bringes til ophør. Magtanvendelse og andre indgreb i selvbestemmelsesretten skal udøves så skånsomt og kortvarigt, som omstændighederne tillader, og med størst mulig hensyntagen til barnet eller den unges personlige integritet.

Passende reaktioner når mulighederne for dialog og samarbejde er udtømt

Som det fremgår af lovboksen herunder, har institutionerne mulighed for at benytte sig af 'passende reaktioner', hvis de unge overtræder de obligatoriske regler i husordenen. Det vil sige de regler, det er lovbestemt, skal stå i husordenen.

§

PASSENDE REAKTIONER

Det fremgår af voksenansvarslovens § 4, stk. 4, at personalet på sikrede døgninstitutioner kan træffe beslutning om 'passende reaktioner' over for barnet eller den unge ved overtrædelse af reglerne i husordenen.

Det fremgår af punkt 77 i vejledningen til voksenansvarsloven¹⁵, at der alene kan træffes afgørelse om passende reaktioner ved overtrædelse af de regler, som lederen af institutionen har pligt til at fastsætte i en husorden efter voksenansvarsbekendtgørelsens § 2. Det betyder, at overtrædelse af eventuelt øvrige regler i husordenen, som ikke er obligatorisk fastsat efter bekendtgørelsen, ikke kan medføre passende reaktioner.

¹⁵ VEJ nr 10229 af 17/12/2019

Der skal være en rimelig sammenhæng mellem den konkrete overtrædelse og den fastsatte reaktion, så barnet eller den unge forstår den reaktion, han/hun bliver mødt med og dermed kan lære af den.

De passende reaktioner kan variere i intensitet afhængig af bl.a. barnets eller den unges personlige forhold og overtrædelsens karakter. Passende reaktioner kan for eksempel, efter omstændighederne, omfatte en advarsel, et forbud mod at deltage i bestemte aktiviteter i en periode eller fratagelse af tv eller spillekonsol i en periode.

Som nævnt i indledningen til afsnittet er det individuelt fra situation til situation, hvordan institutionerne griber ind over for overtrædelser af husordenen - og herunder også, om de gør brug af fastsatte passende reaktioner. På Grenen/Koglen fortæller den overordnede leder, som er repræsentant for driftsherren, at institutionen netop derfor har valgt ikke at nedfælde noget på skrift om passende reaktioner. Det betyder ifølge driftsherren ikke, at de har fravalgt at gøre brug af passende reaktioner, de ønsker bare ikke at sætte dem på formel. Her er tale om en repræsentant for en driftsherre, som er tættere på institutionens daglige praksis, end det er tilfældet for de øvrige driftsherrer:

" Så vi arbejder ikke i et felt, nu skriver vi en masse passende reaktioner ned, så hvis nogen har gjort a, så kan man overveje b. Vi går altid ind og kigger på situationen ret unikt."

" (...) vi arbejder hele tiden med at sige, nu er der sket det, hvad er så pædagogisk hensigtsmæssigt. Og med afsæt i lige præcis denne her unges måde at forstå situationen og sig selv og verden i det hele taget, hvad er så hensigtsmæssigt at gøre her. Så vi arbejder ikke i et felt, hvor vi siger, nu skriver vi en masse passende reaktioner ned, så hvis nogen har gjort a, så kan man overveje b. Vi går altid ind og kigger på situationen ret unikt. Det betyder ikke, at vi ender i kaotiske tilstande. Det medfører bare, at vi skal altid gå ind og kigge på den unikke og konkrete situation, og hvad vi vurderer, der er konkret og hensigtsmæssigt at gøre".
(Driftsherre, Region Midtjylland)

En såkaldt passende reaktion kan handle om at fratage privilegier

Når institutionerne gør brug af passende reaktioner, er det forskelligt fra institution til institution, hvilke passende reaktioner de fortæller, at de gør brug af, og hvilke overtrædelser der udløser de passende reaktioner. Flere af institutionerne kommer selv ind på, at de (i overensstemmelse med, hvad der står i vejledningen til voksenansvarsloven) lægger vægt på, at der

skal være en sammenhæng mellem overtrædelsen og reaktionen, så de unge forstår meningen med reaktionen og kan lære af den.

Reaktionerne handler typisk om at fratage de unge nogle privilegier i et afgrænset tidsrum. Eksempelvis at fratage de unge mulighed for at bruge sportshallen eller spille playstation, som der fortælles om på Stevnfortet. På Sølager kan det være, at den unge får taget den boks, der giver adgang til at se film på værelset, og på Kompasset og Sønderbro kan det undtagelsesvist være selve tv-signalet på værelset, der bliver slukket for. Sådanne reaktioner kan eksempelvis komme på tale, hvis den unge ikke står op og kommer i skole, eller på Sønderbro hvis den unge ikke vil gå på værelset. På Sølager kan overtrædelse af rygereglerne udløse, at man får administreret sine cigaretter i den forstand, at personalet opbevarer og udleverer den unges cigaretter. På Sønderbro kan en reaktion på overtrædelse af rygereglerne være, at den unge i en periode eksempelvis kun kan få lov at ryge én cigaret per time, eller at pågældende ikke kan ryge i fællesskab med andre, men alene i selskab med en medarbejder. På Egely kan den unge blive bedt om at gå en time tidligere på værelset om aftenen, hvis den unge flere dage i træk ikke står op om morgenen.

UNGES OPLE- VELSE AF OPTJENING/FRA- TAGELSE AF PRIVILEGIER

Flere af de unge, vi har interviewet, fortæller også om at få frataget privilegier ved overtrædelse af husordenen, eller omvendt ikke optjene visse privilegier gennem forskellige pointsystemer, som nogle institutioner benytter sig af. Nogle unge fortæller eksempelvis om at få frataget tv-signalet i et afgrænset antal timer, hvis man ikke står op om morgenen, eller om ikke at optjene retten til ekstra adgang til internettet resten af ugen, hvis man ikke optjener nok point ved at udføre sine pligter og i øvrigt samarbejde med personalet. En ung fortæller desuden, at strømmen til værelset blev taget på baggrund af en konflikt med personalet om lydstyrken på den musik, som den unge hørte om aftenen. Den unge fortæller, at det betød, at vedkommende måtte ligge i mørke på trods af at være mørkerød.

Så kaldte passende reaktioner kan handle om afskærmning fra fællesskabet

I andre tilfælde kan en reaktion indebære afskærmning fra fællesskabet. Det kan for eksempel være et påbud om at gå på værelset i et afgrænset antal minutter i forbindelse med konflikter med personalet eller andre unge.

På Sølager kan man i sjældne og særligt grove tilfælde blive afskærmet fra fællesskabet sammen med en pædagog over nogle dage. På Grenen/Koglen kan man i særlige tilfælde få det, som man på institutionen kalder et udviklingsforløb. Et

udviklingsforløb er individuelt tilrettelagt, men vil typisk bestå af ekstra en-til-en-tid med en pædagog, og aktiviteter, der skal træne den unge i at håndtere de situationer, som den unge har svært ved at håndtere. Det kan eksempelvis være at træne spisesituationer, hvis den unge gentagne gange har opført sig truende over for de andre unge i spisesituationerne.

Ikke alle ønsker at benytte sig af passende reaktioner

På Bakkegården beretter de ikke om såkaldte passende reaktioner ved overtrædelser af husordenen. De fortæller, at de nødtigt griber til sådanne værktøjer og begrundet det med, at det strider imod deres pædagogiske tilgang, der bygger på relation og dialog, som de sætter over for en tilgang, der i højere grad er præget af disciplin:

”Og det tror jeg også, at der er nogle enkelte unge, der faktisk har godt af [en tilgang præget af disciplin], men langt de fleste [har ikke]. Der er jo ingen af os, der vil gøre noget, hvis vi ikke har nogen som helst forståelse for, hvorfor vi skal gøre det. Vi ændrer jo ikke vores adfærd, hvis vi ikke kan se nogen mening med det. Vi tror meget på, at man kan ændre adfærden. Altså vi kunne disciplinere alle her til at gøre nøjagtigt, hvad vi sagde, men det øjeblik de gik ud af døren, ville de gøre [det samme som før], måske en lille smule værre end det, de gjorde i forvejen, fordi det bliver ligesom modstanden. Hvis vi kan få de unge til at opleve, at det faktisk er godt for dem, og at det giver god mening, at man gør noget på en anden måde, så holder det jo også ud ad døren. Og vi er faktisk ikke så interesserede i, at det holder herinde, det er selvfølgelig meget dejligt, når det holder herinde, men det er mere interessant, at det holder udenfor (...) Vi skulle gerne få dem til at være gode samfundsborgere”. (Leder, Bakkegården)

På Bakkegården handler det om at regulere adfærden hos den unge ved at rykke ved den indre motivation. Lederen mener, at der er større sandsynlighed for en varig ændring i adfærden, når man arbejder med den indre motivation end ved at arbejde med ydre regulering i form af eksempelvis passende reaktioner.

Ikke udbredt at bede kommunen om at nedsætte eller fratage lommepenge

Med lovændringen har institutionerne fået mulighed for at indstille til, at den unges hjemkommune nedsætter eller fratager den unge lommepenge i en afgrænset periode ved grove eller gentagne overtrædelser af de obligatoriske regler i husordenen.

§

NEDSÆTTELSE ELLER FRATAGELSE AF LOMME- PENGE

Det fremgår af voksenansvarslovens § 4 a, at kommunalbestyrelsen, medmindre særlige forhold taler imod det, kan "træffe afgørelse om nedsættelse eller fratagelse af lomme penge i en nærmere afgrænset periode, når et barn eller en ung, der er anbragt på (...) en sikret døgninstitution, (...) har begået grovere eller gentagne overtrædelser af reglerne i en husorden fastsat efter § 4, stk. 2".

Det er ikke udbredt blandt institutionerne at tage denne beføjelse i brug, og ingen af institutionerne beretter at have brugt det i praksis.

På Stevnfortet fortæller ledelsen, at det er et bevidst fravalg, da man hellere vil tage andre pædagogiske redskaber i brug. En leder fra Grenen/Koglen giver også udtryk for modstand mod fratagelse af lomme penge som pædagogisk redskab ud fra en opfattelse af, at det sjældent vil føre til en positiv udvikling for den unge, men institutionen har alligevel tidligere uden held forsøgt at få en kommune til at trække en ung i lomme penge i et særligt tilfælde. Det har også været på tale på Sønderbro i et specifikt tilfælde. På Sønderbro betød situationens omstændigheder, at det ikke blev aktuelt alligevel.

Mens den omtalte leder fra Grenen/Koglen stiller sig kritisk over for fratagelse af lomme penge som pædagogisk redskab, stiller Grenen/Koglens overordnede leder på driftsherreniveau sig mere positiv over for det. Driftsherren mener samtidig, at kompetencen til at afgøre, om den unge skal trækkes i lomme penge, bør ligge på institutionsniveau, hvis det skal blive et brugbart redskab. Det mener lederen fra Sønderbro også:

"Vi godt kunne tænke os at have muligheden for fratæk, men en mulighed, hvor beslutningskompetencen skal ligge på institutionsniveau. For ellers vil det være svært for os at praktisere noget, hvor vi siger til værelse 1 ' du har smadret to fjernsyn, du skal ikke betale noget, for din sagsbehandler synes ikke vi skal tilbageholde det, men ham i værelse 2 har en sagsbehandler, der lytter til vores indstilling, og han skal. Og de seks unge, der bor der, ville føle, at de fik seks vidt forskellige behandlinger (...) det ville have for mange negative konsekvenser at lave de her indstillinger. Så med mindre det er tvingende nødvendigt, hvor vi tænker, hvis vi

ikke gør det her, så vil der komme nogen efter os og spørger, hvorfor vi ikke bruger det, så er det ikke et værktøj, der giver mening at bruge. Og i øvrigt kan man ikke pille håret af en skaldet mand, så det de unge har, det er ikke særlig meget, og begynder vi at praktisere det, så er det, fordi vi vil statuere noget, som har langt større værdi og betydning end en kop de smadrer". (Leder, Sønderbro)

Driftsherren peger desuden på, at en beføjelse på institutionsniveau samtidig skal indebære en pligt til at orientere den unges hjemkommune om, at man har valgt at fratage den unge lommepenge i en afgrænset periode, og at den unges klageadgang skal sikres.

Forskelligt om institutionerne bruger føring

Med lovændringen har institutionerne også fået øgede beføjelser i forhold til fysisk magtanvendelse ved overtrædelse af husordenen. Hvor man tidligere kun måtte bruge fysisk magt, når de unge var til skade for sig selv eller andre, må man nu også foretage en såkaldt føring ved andre overtrædelser af de obligatoriske dele af husordenen. Eksempelvis hvis de unge nægter at gå på værelserne til natten. Der gælder de samme principper som for øvrige magtanvendelser i forhold til mindsteindgreb, proportionalitet, legalitet og individualitet (voksenansvarslovens § 7).

§

FØRING

Af voksenansvarslovens § 9, stk. 3, fremgår det, at personalet kan anvende fysisk magt, hvis det er nødvendigt for at bringe overtrædelser af husordenen til ophør.

Jf. punkt 88 i vejledningen til voksenansvarsloven kan det eksempelvis være relevant, fordi en ung gentagne gange ikke overholder reglerne om ro på værelserne i nattetimerne og om sengetider. Personalet kan i sådanne situationer føre den unge ind på sit værelse.

Nogle af institutionerne har bevidst fravalgt at bruge føring i situationer, hvor de unge overtræder husordenen uden at være decideret truende eller voldelige – eksempelvis ved sengestrejke. Det gælder Bakkegården og Sølager. På Bakkegården beskriver medarbejderne, hvordan de i stedet bruger pædagogiske greb som humor, kompromisser og manglende respons på den unges adfærd for at motivere til at gå i seng. Det hænder dog i helt sjældne tilfælde, at de kommer til kort, og her har man fra begge institutioners side valgt *ikke* at gribe til

magtanvendelse, men i stedet vente på, at de unge selv beslutter sig for at ophøre sengestrejken. På Sølager fortæller ledelsen, at man derimod har valgt at gøre brug af de nye magtanvendelsesbeføjelser i situationer med betydelig materiel skade, hvor det ikke lykkes at stoppe den unge på anden vis, men altså ikke i øvrige situationer, hvor der ikke umiddelbart er personfare. Det handler ifølge ledelsen konkret om, at den unge kan ende med at skylde mange penge i erstatning, og at det er ydmygende for den unge at ende i sådan en situation.

På Stevnsfortet, Grenen/Koglen, Egely, Sønderbro og Kompasset har man derimod valgt at tage den nye beføjelse, om at føre de unge på værelset, til sig i de sjældne tilfælde, hvor det ikke lykkes med andre pædagogiske greb. Det begrundes blandt andet med faren for, at situationen eskaleres og udvikler sig til at blive personfarlig, og at der kan være risiko for, at personalet må tilkalde politiet. Derudover at det ikke er hensigtsmæssigt for de unge at sidde oppe hele natten. På Stevnsfortet fortæller en medarbejder om en konkret situation, hvor de valgte at føre den unge til værelset:

"Jeg kan huske en situation, det er ved at være noget tid siden, men der ville de ikke gå i seng, og det var faktisk meget populært med sengestrejke, inden vi fik den her nye lov. Der vidste vi jo godt, at vi ikke kunne gøre en dyt ved det. Det benyttede de sig faktisk jævnligt af. Det ville de så gøre den her pågældende aften [efter lovændringen], og da vi så havde rendt rundt efter dem, kunne vi konstatere, at det kommer til at vare hele natten, hvis vi ikke får bremset det, og de kommer også til at få konfliktoptrappet sig selv. Så det er også noget med at vurdere, at nu tager jeg en beslutning om, at du ikke kan kontrollere dig selv længere, så nu hjælper jeg dig ud af det her. Der måtte vi føre ham på værelset, fordi han rendte rundt og var destruktiv ude på afdelingen. Der fulgte han jo ikke husordenen". (Medarbejder, Stevnsfortet)

På Grenen/Koglen giver den overordnede leder på driftsherreniveau udtryk for tilfredshed med muligheden for føring som sidste udvej ved overtrædelse af husordenen:

"(...) den [mulighed] er vi glade for kom ind, fordi vi står i nogle tilfælde, hvor der er unge, der simpelthen tager så meget negativ styring på situationer og undervisningssituationer eller behandlingssituationer, men hvor den unge egentlig ikke er fysisk og voldelig, men råber og styrer, hvor pågældende ikke efterlever vores budskaber om at stoppe. Der står vi ret sjældent, men vi står alligevel med den her målgruppe nogle gange i løbet af et år. Der giver det os mulighed for at sige til en ung, 'du bliver nødt til at gå ind på

dit værelse nu, og hvis ikke du går derind, så skal du vide, at så fører vi dig derind”. (Driftsherre, Region Midtjylland)

BETYDNINGEN AF AT HAVE EN HUSORDEN

I dette afsnit beskriver vi, hvilken betydning det har for ledere, medarbejdere og for de anbragte unge, at der er en fastsat husorden på institutionen.

Det fremgår af vejledningen til voksenansvarsloven punkt 66, at husordenen skal være med til at skabe ensartede rammer og regler for de anbragte børn på tværs af institutionerne. Det skal være med til at sikre *“(...) ro og orden og samtidig understøtte tryghed, trivsel og udvikling for de anbragte børn og unge”*.

Der er forskellige perspektiver på betydningen af kravet om en nedfældet husorden blandt de professionelle, som vi har interviewet. Nogle oplever det som et positivt redskab, og enkelte oplever det som et overflødigt krav, der ikke har ændret nævneværdigt på institutionens praksis. En leder mener, at den detailregulering, der ligger i at stille krav om en nedfældet husorden med konkrete krav til indholdet, er at tale ned til institutionerne, fordi det i forvejen har været en naturlig del af deres arbejde at tage stilling til de punkter, som husordenen skal indeholde.

Husordenen er med til at skabe ensretning internt på institutionen

Blandt dem, der er positivt indstillede over for kravet om en husorden, er der flere, der netop fremhæver ensretningen, når de beskriver betydningen af at have en husorden. Ikke nødvendigvis ensretning på tværs af institutionerne, men internt på den enkelte institution:

“(...) det giver et fælles sprog, det har givet en fælles tilgang - selvfølgelig med de forskelligheder vi som personer nu en gang har - så har vi en fælles måde at arbejde med de unge på, og det har kun været til gavn for de unge, synes jeg, at de ved, hvad de kan forvente af os, selvfølgelig igen med de nuancer, og det er ikke, fordi vi render rundt med den [husordenen] i hånden hele tiden og siger ‘nu skal du opføre dig ordentligt kære X, for hvis du ikke kan finde ud af det så sådan og sådan og sådan’. Men det har givet os ansatte rigtig meget i forhold til, at vi tager udgangspunkt i det samme, så det ikke er et skøn fra kollega til kollega. Og det har kun været til gavn for de unge, det er jeg slet ikke i tvivl om”. (Medarbejder, Sønderbro)

De unge efterspørger en højere grad af ensretning

Blandt de unge er der samtidig flere, der efterspørger en større grad af ensretning på institutionen, fordi de netop oplever, at regler bliver håndhævet forskelligt, alt efter hvem der er på arbejde. Det kan eksempelvis være forskellige tolkninger af reglerne blandt pædagogisk personale og værkstedspersonale (de unge deltager i praktiske aktiviteter såsom træværksted, metalværksted og andre praktiske og kreative aktiviteter). Det kan også være forskelle fra afdeling til afdeling, som man mærker, hvis der kommer personale fra andre afdelinger, og det kan være forskelle blandt personalet internt på afdelingen. De unge giver ikke udtryk for, at det er et stort problem, men at det dog forvirrer, at der er forskel.

Husordenen giver klare regler og rammer

En medarbejder fremhæver det positive i, at husordenen er med til at sætte nogle klare rammer og regler for de unge, som understøtter en struktureret hverdag:

"(...) de fleste hungrer også efter noget struktur og nogle rammer og regler, for det har de måske ikke været vant til, eller de har været vant til, at der ikke har været nogen konsekvens, hvis man ikke overholdt reglerne og rammerne – de har i hvert fald ikke mærket det på nogen måde. De hungrer efter, at nogen tager styringen og fortæller dem, hvordan reglerne er, og at man ikke bare kan gøre, hvad der passer én. For det kan også være svært at leve i en verden, hvor man bare kan gøre alt". (Medarbejder, Stevnstorfet)

Det kan i nogle tilfælde også blive nemmere for personalet at håndhæve reglerne, når der er en husorden, de kan henvise til:

"Det betyder også meget for medarbejderne, at man har en fælles ramme, man kan referere til sammen med de unge: hvad der gælder, og hvad der ikke gælder. Det har i hvert fald været rigtig godt i nogle perioder, hvor folk var rigtig glade for, at der var en husorden, så de kunne sige, det er ikke, fordi jeg lige står og bestemmer, at du skal gøre et eller andet bestemt, eller man ikke må et eller andet. Så man bliver også lidt fritaget som personale". (Leder, Bakkegården)

Nogle er mere kritiske over for kravene til husordenen

Nogle institutioner udtrykker en kritik af de krav, der kom til indholdet af husordenen. Eksempelvis er man fra ledelsens side på en af institutionerne kritisk over for de krav, der er blevet stillet til husordenen om at skrive konsekvenserne af overtrædelser ind, før den kunne blive godkendt af socialtilsynet:

KRAV TIL HUS-ORDEN

Husorden skal indeholde regler om:

- sengetider
- mødepligt til undervisning, behandling og andre planlagte aktiviteter
- god adfærd på fællesarealer
- forbud mod alkohol og euforiserende stoffer
- rygeregler
- besøg
- telefonsamtaler og anden elektronisk kommunikation.

”Det vi egentlig helst vil, det er, at vi angiver, hvad for en adfærd vi gerne vil have. Det er vores måde at arbejde på. Vi oplevede det lidt kontraproduktivt, at der var sådan et formkrav, at det her det skal stå deri, og de her konsekvenser, de skal stå deri [...] jeg synes næsten, det står som en selvopfyldende profeti, ’jeg går nærmest ud fra, at du overtræder det her, så du skal bare vide, når det sker...’.” (Leder, Kompasset)

Ledelsen mener desuden, at de indholdsmæssige krav til husordenen betyder, at dokumentet bliver for langt til, at de unge kan overskue dokumentet.

Endelig mener de, at en nedfældet husorden kan give risiko for, at man som medarbejder tyer til automatreaktioner i stedet for i den enkelte situation at vurdere, hvad der er en hensigtsmæssig reaktion:

”(...) det kan lukke den dør, at man bliver nysgerrig på, hvorfor det er, det bliver svært for den unge, for man kan bare gribe i husordenen, så behøver man faktisk ikke interessere sig for, hvorfor det bliver svært, eller man behøver ikke hjælpe på en ordentlig måde. Det er noget af det, vi taler rigtig meget om, også når vi har personalemøderne, at tale ind i det der med ikke at bruge det så definitivt ’fordi det står i husordenen’. Det kan den unge ikke bruge til noget, for den unge spørger jo hvorfor, så skal vi faktisk give et svar på hvorfor.” (Leder, Kompasset)

De unge har forskellige perspektiver på husordenerne

De unge, som vi har interviewet, har forskellige perspektiver på husordenerne. Enkelte unge peger på, at de er glade for, at der er regler, og at de oplever reglerne som rimelige og retfærdige.

Andre peger på konkrete regler, som de er uforstående overfor. Eksempelvis at man ikke må besøge hinanden på værelserne eller i det hele taget tale alene sammen, uden at en voksen lytter med. Andre regler, som nogle unge stiller sig uforstående overfor, er, at det er skemalagt, hvornår man må ryge, at man ikke kan se film om natten, at man skal rydde op efter alle andre efter spisning, hvis man har madtjans, at man ikke må dyrke sport i bar overkrop, og at man ikke må se TV, hvis man ikke står op om morgenen. Det er her vigtigt at påpege, at reglerne divergerer institutionerne imellem. De regler, som de unge beskriver, gælder derfor ikke på alle institutioner.

KAPITEL 4

**ANBRINGESES-
GRUNDLAG HAR
EN BETYDNING**

Begrænsning af elektronisk kommunikation

Med reformen af indsatsen mod ungdomskriminalitet fik de sikrede døgninstitutioner mulighed for at begrænse de socialt anbragte børn og unges adgang til telefonsamtaler og anden elektronisk kommunikation. Kapitlet belyser,

- Regler og rammer for brugen af telefon og internet. Herunder også hvorvidt den unge har adgang til egen mobiltelefon.
- Hvilken betydning begrænsningen af elektronisk kommunikation har for de professionelle og de anbragte unge. Herunder også betydningen af institutionernes målgruppesammensætning.

Som vi beskrev i kapitel 2, skelner institutionerne som udgangspunkt ikke mellem de unges anbringelsesgrundlag i den pædagogiske praksis. I forhold til ekstern kommunikation er der dog muligheder og begrænsninger i loven, der specifikt knytter sig til de unges anbringelsesgrundlag. De unge, som er anbragt i varetægtssurrogat, er underlagt kontrol med brevveksling, telefonsamtaler og anden kommunikation. De har derfor som udgangspunkt ikke adgang til telefoner og internet. De socialt anbragte unge har som udgangspunkt ikke et sådant forbud, medmindre børn og unge-udvalget har truffet afgørelse om det, jf. voksenansvarslovens § 15.

Fokus i dette kapitel er på de regler og rammer, som gælder for unge, der ikke er underlagt kontrol med brevveksling, telefonsamtaler og anden kommunikation, jf. bekendtgørelse om voksenansvar § 16, stk. 1.

HOVEDPUNKTER I KAPITEL 4

- Alle de sikrede døgninstitutioner opbevarer de unges mobiltelefoner under anbringelsen. På nogle af institutionerne har de unge adgang til deres mobiltelefoner i afgrænsede tidsrum. På andre institutioner kan de unge kun benytte institutionens telefoner og får først adgang til egne telefoner, når anbringelsen på den sikrede institution ophører.
- Institutionerne har alle fastlagte ringetider for de unge, men det varierer, hvor længe de unge kan ringe, hvor

ofte og hvornår på dagen. Den daglige ringetid spænder fra 15 minutter til en time. Eventuelt med længere ringetid i weekenden.

- Regler og rammer for de unges adgang til internet i fritiden varierer i højere grad end regler og rammer for telefonsamtaler. Nogle steder har de unge adgang til internet i deres ringetid, det vil sige en samlet medietid. På én institution er der meget begrænset adgang og kun sammen med en medarbejder. På to institutioner har de unge slet ikke adgang til internet i deres fritid.
 - Målgruppesammensætningen opleves som en udfordring i den forstand, at det er svært for personalet at forhindre, at de socialt anbragte unge bliver brugt som meddelere af de unge, der ikke selv har adgang til telefon og internet. For at undgå denne problematik håndhævede nogle institutioner tidligere de samme restriktive regler over for socialt anbragte unge som over for unge anbragt i varetægtssurrogat. I praksis betyder det, at de ikke oplever, at reformen har medført øget begrænsning, men snarere en lempelse af reglerne for elektronisk kommunikation for de unge, som ikke er anbragt i varetægtssurrogat.
 - Der er bred enighed om, at det er nødvendigt at begrænse de unges adgang til elektronisk kommunikation. Dels fordi der også er unge anbragt i vareægtssurrogat, som ikke kan afholdes fra ekstern kommunikation, hvis der er fri adgang for de socialt anbragte. Dels fordi begrænsning giver større mulighed for ro fra det kriminelle miljø under anbringelsen. Nogle institutioner mener, at der er brug for mere omfattende afskærmning end andre.
 - De anbragte unge har forskellige perspektiver på begrænsningen af den elektroniske kommunikation. Nogle er utilfredse og ønsker mere adgang til telefon og internet. Andre oplever det positivt, at de ikke kan blive kontaktet af det kriminelle miljø, de kommer fra, og at det giver ro og nærvær under deres anbringelse.
-

§

BEGRÆNSNING AF ADGANG TIL ELEKTRONISK KOMMUNIKATION

Det fremgår af voksenansvarsloven § 15 a, at lederen af en sikret døgninstitution skal fastsætte regler i husordenen, der begrænser de anbragte børns og unges adgang til telefonsamtaler og anden elektronisk kommunikation til at kunne finde sted på nærmere afgrænsede områder på institutionen og i bestemte tidsrum.

Reglerne kan omfatte bestemmelser om, at de anbragte børn og unge skal aflevere egne mobiltelefoner og andet elektronisk kommunikationsudstyr til personalet, som kan opbevare det under anbringelsen.

Lederen eller dennes stedfortræder kan beslutte, at de fastsatte regler kan fraviges for anbragte børn eller unge, når særlige forhold taler herfor.

REGLER OG RAMMER FOR BRUG AF TELEFON

Dette afsnit handler om institutionernes rammer og regler for telefonopkald. Her er tale om telefonsamtaler med den unges familie og øvrige netværk, som institutionen har mulighed for at begrænse kontakten til, da det følger af loven, at institutionerne ikke kan begrænse de anbragte børn og unge i deres kommunikation med offentlige myndigheder og advokat¹⁶.

Institutionerne opbevarer de unges mobiltelefoner

Alle de sikrede døgninstitutioner opbevarer de unges mobiltelefoner under anbringelsen. På nogle af institutionerne får de unge udleveret deres mobiltelefoner, når de har ringetid. På andre institutioner kan de unge kun benytte institutionens telefoner og får først adgang til egne telefoner, når anbringelsen på den sikrede institution ophører.

For de fleste institutioner gælder, at der ikke må foretages opkald andre steder end specifikke steder afskærmet fra de andre unge. På Sønderbro må de unge dog modtage opkald på afdelingen og på eget værelse på institutionens telefon, der ikke kan ringes ud fra. Når der ikke kan ringes ud fra telefonen, er det for at holde styr på, hvem de unge er i kontakt med.

¹⁶ Voksenansvarsloven § 15, stk. 2

TELEFON OG RINGETIDER

Spændet mellem den institution med korteste ringetid og den længste er på 15 min til 1 time dagligt.

Ringetider varierer institutionerne imellem

På alle institutionerne er de unges mulighed for at modtage eller foretage opkald begrænset til fastlagte tider bestemt i husordenen. Det er op til den enkelte institution selv at fastlægge ringetiderne, som derfor varierer institutionerne imellem. Ringetiderne spænder fra 15 minutter om dagen på den institution, der har det laveste antal minutter, til en time om dagen på den institution, der har det højeste antal minutter.

Ringetiderne varierer ikke alene i forhold til længden, men også i forhold til, hvordan institutionerne har valgt at opdele ringetiderne. Eksempelvis har Sølager i alt 25 minutters ringetid dagligt, som er spredt ud på tre forskellige tidspunkter, mens de unge på Stevnfortet har 15 minutter i træk én gang om dagen.

Der skelnes derudover på nogle af institutionerne mellem ringetider på hverdage og i weekender, hvor der er længere ringetider i weekenderne end i hverdagene.

Fælles for institutionerne er, at ringetiderne er bestemt ud fra, hvordan institutionernes dagligdag er struktureret. Det betyder, at ringetiderne ligger i de tidsrum, hvor der ikke er skole og øvrige obligatoriske aktiviteter. Derudover vurderer institutionerne også, hvordan de ressourcemæssigt kan frigive medarbejdere til opgaven. Det skyldes, at der skal gå en medarbejder fra til at sikre, at telefonopkaldet foregår efter reglerne.

Flere institutioner fortæller, at de kan afvige fra reglerne om ringetider i forhold til længde og tidsrum i særlige tilfælde, hvor det vurderes gavnligt for den unge. Det kan eksempelvis være i tilfælde, hvor den unges savn til familien er meget stort.

REGLER OG RAMMER FOR BRUG AF INTERNET

Dette afsnit handler om institutionernes rammer og regler for adgang til internet. Institutionerne skelner mellem adgang til internet i skoletiden, hvor det benyttes som led i undervisningen, og adgang til internet i fritiden. I denne undersøgelse fokuserer vi på adgang til internet, herunder sociale medier, i fritiden.

Adgang til internet varierer institutionerne imellem

Regler og rammer for de unges adgang til internet i fritiden varierer i højere grad institutionerne imellem end regler og rammer for telefonsamtaler.

På Kompasset og Sølager har de unge ikke adgang til internet i fritiden under deres anbringelse. Kompasset begrundet det

med, at det skaber forstyrrelse i anbringelsen forstået på den måde, at den unge ikke slipper det u hensigtsmæssige miljø under anbringelsen, som den unge har brug for at komme væk fra. Det kan komplicere personalets mulighed for at opnå kontakt med den unge, da den unges opmærksomhed er rettet mod det, der foregår uden for institutionen. De beskriver, at kontakten er en forudsætning for at kunne udrede og præge den unge i en positiv retning.

På Egely er der meget begrænset adgang til internettet. De unge har ikke mulighed for at tilgå internettet alene, men kan tilgå det på iPads sammen med personalet. Eksempelvis for at gå på e-boks eller kigge på tøj sammen. De har, på tidspunktet for interviewene, ikke adgang til sociale medier, men lederen fortæller, at de overvejer, om der skal være en mere lempelig adgang til internettet - samtidig med at de er optaget af de problemer, det kan afføde med potentiel afpresning fra unge, der er underlagt kontrol med brevveksling, telefonsamtaler og anden kommunikation. Det kan eksempelvis være i forhold til at få den unge til at true vidner eller bestille euforiserende stoffer på vegne af den unge, der er underlagt kontrol med brevveksling, telefonsamtaler og anden kommunikation.

På Bakkegården, Stevnfortet og Sønderbro er der adgang til internettet i de samme tidsrum, som der er adgang til at foretage telefonopkald. Det vil sige en samlet medietid, hvor den unge kan tilgå internettet fra sin egen mobiltelefon. På Sønderbro præciserer de, at det ikke er alle unge, der har adgang til deres egen mobil, og at det er en drøftelse mellem den unge, Sønderbro, myndighed og forældrene, om og hvor meget den unge må have adgang til egen telefon. På Grenen/Koglen er der også en samlet medietid, her må den unge dog ikke benytte sin egen mobiltelefon, men får stillet en stationær computer, der tilhører institutionen, til rådighed. På nogle institutioner sidder der en medarbejder i rummet med den unge og holder opsyn. På andre er en til flere medarbejderne placeret i et område uden for rummet. På Sønderbro præciserer de, at det også her er en drøftelse mellem den unge, Sønderbro, myndighed og forældrene, om den unges brug af egen mobiltelefon, og dermed internet, skal være overvåget.

BETYDNINGEN AF AT BEGRÆNSE DE UNGES ADGANG TIL ELEKTRONISK KOMMUNIKATION

Dette afsnit handler om, hvilken betydning begrænsningen af elektronisk kommunikation har for professionelle og for de anbragte unge.

Målgruppesammensætningen nødvendiggør begrænsning af elektronisk kommunikation

Der er blandt de professionelle, vi har interviewet, bred enighed om, at det er nødvendigt at begrænse de unge i deres adgang til elektronisk kommunikation under anbringelsen. Et helt gennemgående argument er den målgruppesammensætning, som er på institutionerne, hvor der både er sociale anbringelser og strafferetlige anbringelser.

Som beskrevet i indledningen til kapitlet er de unge, som er anbragt i varetægtssurrogat, underlagt kontrol med brevveksling, telefonsamtaler og anden kommunikation. De har derfor som udgangspunkt ikke adgang til telefoner og internet. De socialt anbragte unge har som udgangspunkt ikke et sådant forbud, medmindre børn og unge-udvalget har truffet afgørelse om det.

Pointen er, at det ikke ville være muligt for personalet at håndhæve forbuddet over for de unge anbragt i varetægtssurrogat, hvis der ikke var begrænsninger for de socialt anbragtes adgang til telefoner og internet – både i forhold til tider, og hvor på institutionerne de unge må bruge mobil og internet. Det skyldes, at de unge i varetægtssurrogat i så fald ville have al for let adgang til telefoner og andet elektronisk udstyr.

I den forbindelse fortæller en repræsentant for en driftsherre, at man indimellem oplever, at de unge ikke vil aflevere deres mobiltelefoner ved ankomst til institutionen, og at dette komplicerer institutionens arbejde, fordi man ikke har hjemmel til at tage telefonen mod den unges vilje.

Målgruppesammensætningen udfordrer institutionernes håndtering af elektronisk kommunikation

Selvom der er begrænsninger for de socialt anbragte unges adgang til telefoner og andet elektronisk udstyr, er det en svær opgave for personalet at forhindre, at de kan blive brugt som budbringere af de unge anbragt i varetægtssurrogat. På trods af de regler og rammer, som institutionerne sætter op, kan de socialt anbragte med andre ord blive truet eller presset af de varetægtsanbragte til at kontakte personer uden for institutionen gennem telefon eller internet:

”Faktum er bare, at de kan ringe ud til en ven, og den ven kan bare enten viderestille opkaldet eller invitere en anden ind i samtalen. Så vi kan faktisk ikke føre kontrol med det overhovedet. Det, vi kan gøre, er bare at sikre os, at det er den rigtige, der er i den anden ende, når vi ringer op, og derfor er det jo fuldstændig umuligt at føre kontrol med. Så det er også det der med, at så begynder juraen at sige, at vi skal kunne det, men hvordan skal vi nogensinde kunne

“(…) umuligt at føre kontrol med.”

**INSTITUTIONER
OPLEVER
BEGRÆNSNINGEN
SOM EN LEMPELSE
AF REGLER**

styre det. Jeg kan jo ikke vælge, hvem en ven inviterer til et opkald". (Medarbejder, Sønderbro)

Problematikken er ikke af nyere dato, men et skift i målgruppesammensætningen i retning af flere sociale anbringelser, hvilket også indebærer unge, der er anbragt gennem ungdomskriminalitetsnævnene, gør problemstillingen med adgang til elektronisk kommunikation mere præsent, fordi de socialt anbragte som udgangspunkt ikke er afskåret fra at bruge elektronisk kommunikation.

Flere af institutionerne fortæller, at de, for at undgå denne problematik, tidligere har haft en praksis, hvor de håndhævede de samme restriktive regler over for socialt anbragte unge som over for unge anbragt i varetægtssurrogat. Med reformen af indsatsen mod ungdomskriminalitet blev det dog tydeligt for dem, at de ikke havde lov hjemmel til at håndhæve denne restriktive kontrol med elektronisk kommunikation for de socialt anbragte. I praksis betyder det, at flere af institutionerne ikke oplever, at reformen har medført øget begrænsning i de socialt anbragtes unges elektronisk kommunikation, men snarere har medført en lempelse af reglerne for elektronisk kommunikation for de unge, som ikke er anbragt i varetægtssurrogat. Og det er den lempelse, som de oplever, kan skabe udfordringer i hverdagen.

Forskellige perspektiver på, hvor omfattende begrænsningen skal være

Der er, som allerede nævnt, bred enighed blandt de professionelle om, at det er nødvendigt at begrænse de unges adgang til elektronisk kommunikation. Udover at målgruppesammensætningen nødvendiggør det, peger flere ledere, medarbejdere og driftsherrer også på, at det er nødvendigt for at give den unge den nødvendige ro fra nærmiljøet under anbringelsen. En leder fortæller, hvordan det var for de unge for en årrække tilbage, hvor man på denne institution ikke havde begrænsninger for de socialt anbragtes adgang til elektronisk udstyr:

"Jeg oplevede, at der var simpelthen så mange af vores anbragte unge, der ikke slap nærmiljøet tilstrækkeligt til at kunne fokusere på at være i en kort anbringelse her hos os. Der var rigtig mange, der fortsat truede andre, eller blev truet af andre, der fik dummebøder, hedder det ikke sådan noget, at man skylder penge for stoffer, man ikke engang anede, man skyldte, og ja... trusler, koordinering af overfald af andre unge internt i huset, koordinering af overfald af medarbejdere, videndeling om kriminalitet osv. Altså alt det vi arbejder i hverdagen for at undgå." (Leder, Grenen/Koglen)

Brug for omfattende afskærmning

Mens der er bred enighed om, at det er nødvendigt at begrænse de unge i deres adgang til elektronisk kommunikation, er der forskellige perspektiver på, hvor omfattende denne begrænsning skal være.

Nogle af de professionelle, vi har interviewet, mener, at de unge har brug for omfattende afskærmning fra elektroniske medier under deres anbringelse. På Kompasset mener man, at de unge har bedst af helt at være afskåret fra internet under anbringelsen, da det giver dem ro til at engagere sig i de aktiviteter, der er på institutionen, og i deres egen udvikling.

"De unge, der kommer her (...) har et ekstraordinært behov for at blive skærmet, mens vi laver det med dem, vi skal, om det så er udredning, eller det i første omgang er stabiliserende, hvis de kommer på farlighed [farlighedskriteriet], eller hvad det nu måtte være, så har de et rigtig stort behov for, (...) ro om natten, men i allerhøjeste grad også at de har ro fra omverdenen (...) det er virkelig sjældent, at vi ikke er færdige med at udrede en ung, også med psykologisk udredning hvis kommunerne ønsker det, på de tre måneder, de er anbragt her. Og det kan vi ikke nå, hvis der er alt muligt andet, der kører ved siden af. Så man kan sige, hvad er så mest indgribende, at de skal undvære det i den tid, eller at de skal være her i længere tid?". (Leder, Kompasset)

"(...) de har et rigtig stort behov for, (...) ro om natten, men i allerhøjeste grad også, at de har ro fra omverdenen (...)"

Risiko for at skabe en kunstig virkelighed

En leder fra Grenen/Koglen giver på den anden side udtryk for, at de relativt begrænsede muligheder, de unge har for at tilgå elektronisk udstyr på Grenen/Koglen, ikke svarer til den virkelighed, de skal kunne begå sig i efter anbringelsen:

"Der hvor vi er lige nu, der hvor jeg er på det etiske lige nu, også når jeg kigger på mine egne børn, så er jeg jo egentlig ikke tilfreds med det. Men jeg ved bare ikke helt, hvad jeg skulle sætte i stedet for, fordi det har jo intet at gøre med virkeligheden det her. Altså vores børn, inklusiv os selv, bor jo i vores telefoner, vi er simpelthen så meget online. Det er godt og skidt. Det kan vi jo hurtigt have sådan en eller anden drøftelse om. Men det er det, der er normen i det her samfund, i verden, i virkeligheden. Og den norm den er vi rigtig meget på afstand af her, så det bliver unaturligt. Men så er der lige alt det andet stadigvæk med nærmiljøet, fokus på en kort anbringelse, ikke kunne true, ikke at blive påvirket af, nå, nu har min kæreste fundet en ny kæreste, alt det her". (Leder, Grenen/Koglen)

" Men det er det, der er normen i det her samfund, i verden, i virkeligheden. Og den norm den er vi rigtig meget på afstand af her, så det bliver unaturligt."

De unge har forskellige oplevelser af begrænsningen

De unge har forskellige oplevelser af, hvad det betyder for dem at være afskærmet fra kontakt med deres netværk i varierende grad. Nogle unge kunne godt tænke sig længere ringetider og mere adgang til internet, og enkelte af dem er decideret utilfredse med at være så afskærmet fra deres netværk.

Andre oplever det som en lettelse at være mere eller mindre afskærmet fra det miljø, de kom fra. En ung, der ikke har adgang til sociale medier, fortæller:

"Men det er også fordi, så var der nogle, der trak i mig, i [forhold til], at jeg skulle lave ballede og sådan noget, så jeg synes, det er en befrielse, at jeg ikke har min telefon herinde. Men nogle gange savner man den lidt". (Ung)

En anden ung fortæller:

"Allerførste dag var det stramt, der var det rigtig stramt ikke at have sin telefon. Men efter man lærer alle de andre på afdelingen at kende ordenligt, du finder fællesskabet og sådan noget, så har du slet ikke følt, at du har haft brug for den på nogen måde (...) Det er også lidt rart ikke at have den faktisk, det der med at du vænner dig til, at du også godt kan have sjovt og hygge dig uden at have din telefon (...) da jeg havde den, brugte jeg den 10 timer om dagen. Jeg brugte den hele tiden. Nu har jeg den nærmest ikke, jo 2 timer om ugen. Men det er også rart ikke at skulle tænke på sociale medier og så videre". (Ung)

Endelig bliver det også fremhævet, at det kan mindske savnet til familien, hvis man ikke har mulighed for at følge med i deres liv på daglig basis:

"Jeg var blevet mere deprimeret af at være herinde, så havde jeg nok haft et større savn til min familie og sådan noget. Det tror jeg. Det der med at man ikke har en telefon herinde og kan se, hvad folk laver, så kan man ikke tænke så meget over det, (...) så hygger du dig med andre på afdelingen, så tænker du ikke så meget over det, der sker derhjemme". (Ung)

**DE UNGE KAN
OPLEVE DET SOM
EN BEFRIELSE**

KAPITEL 5

Kropsvisitation

Med reformen af indsatsen mod ungdomskriminalitet fik de sikrede døgninstitutioner udvidet adgang til at benytte sig af kropsvisitation, hvis det er nødvendigt af ordens- eller sikkerhedsmæssige hensyn. Dette kapitel handler om de sikrede døgninstitutioners mulighed for at kropsvisitere de unge. Kapitlet belyser,

- Institutionernes praksis for kropsvisitation
- De professionelle og de anbragte unges oplevelser af, hvad det betyder, at institutionerne har fået mulighed for at kropsvisitere de unge.

HOVEDPUNKTER I KAPITEL 5

- Det er forskelligt fra institution til institution, hvordan kropsvisitation foregår. Det kan være klap uden på tøjet, tjek af lommer, afklædning med henblik på undersøgelse af tøj samt afklædning med henblik på undersøgelse af kroppens overflader. I nogle tilfælde bliver unge også bedt om at sætte sig på hug under kropsvisitationen.
- Kropsvisitation bliver hovedsagligt taget i brug, når der er en begrundet mistanke om, at den unge har indsmuglet for eksempel en mobiltelefon, våben eller euforiserende stoffer, eller når den unge ankommer til institutionen. Det er forskelligt, hvor systematisk institutionerne gør brug af muligheden for at kropsvisitere.
- Interviewpersonerne fortæller, at kropsvisitation kan udfordre relationsarbejdet og den pædagogiske opgave. Det handler konkret om, at kropsvisitation kan skærpe en ulige magtrelation mellem medarbejder og ung. Det er især muligheden for at afklæde den unge, som flere institutioner oplever som dilemmafyldt og som en potentiel krænkelse af den unge. Flere interviewpersoner fremhæver vigtigheden af, at de sikrede døgninstitutioner ikke overtager nogle af de kendetegn, der er ved eksempelvis fængselsverdenen. Derfor er der også institutioner, som har valgt kun at kropsvisitere på en måde, hvor den unge ikke står nøgen foran personalet.
- Både ledere og medarbejdere fremhæver også eksempler og situationer, hvor de oplever, at muligheden for at kropsvisitere unge har betydning for sikkerheden og

letter det daglige arbejde. De oplever for eksempel, at det kan være konfliktoptrappende, hvis man skal tilkalde politiet for at få de unge kropsviseret, og derudover mener de, at kropsvisitationen kan blive foretaget på en pædagogisk mere hensigtsmæssig måde, hvis de selv står for det.

- Størstedelen af de unge, vi har interviewet, som har oplevet at blive kropsviseret på institutionen, oplever det som ubehageligt. Nogle har oplevet det som decideret krænkende. De unge oplever i den forbindelse, at det har stor betydning, hvordan kropsvisitationen rent praktisk foregår. Nogle unge fortæller også, at de godt forstår, hvorfor institutionerne har mulighed for at kropsvisitere.

§

KROPSVISITATION

Det fremgår af voksenansvarslovens § 16, stk. 2, at lederen af en sikret døgninstitution kan beslutte, at der skal foretages kropsvisitation af et anbragt barn eller en anbragt ung, hvis det er nødvendigt af ordens- eller sikkerhedsmæssige hensyn.

Det fremgår af stk. 3, at kropsvisitationen kan foretages, når barnet eller den unge anbringes på den sikrede døgninstitution, før og efter besøg og før og efter fravær fra den sikrede døgninstitution.

I vejledningen til voksenansvarsloven kapitel 22, punkt 181, fremgår følgende om institutionernes beføjelser til kropsvisitation:

“Ved undersøgelser af et anbragt barns eller en anbragt ung person på sikrede døgninstitutioner og særligt sikrede afdelinger, må der ske kropsvisitation i form af undersøgelse af kroppens overflader samt gennemsøgning af tøjet. Personalet kan i den forbindelse også kræve, at barnet eller den unge tager sit tøj af. Det betyder, at der kan ske en egentlig kropsvisitation. Undersøgelse af kroppens overflader kan ske ved beføling af det ydre legeme uden indtrængen i det menneskelige legeme, herunder i mundhule samt øvrige kropsåbninger”.

PRAKSIS FOR KROPSVISITATION

I dette afsnit ser vi på, hvordan institutionerne konkret foretager kropsvisitationer, og i hvilke situationer de gør det.

Alle medarbejdere og ledere fortæller, at de er meget opmærksomme på, hvor indgribende det er for den unge at blive kropsviseret. De fortæller, at de er to medarbejdere af samme køn som den unge til stede under kropsvisitationen. På nogle institutioner spørger medarbejderne desuden, om den unge vil foretrække en anden medarbejder til at gennemføre kropsvisitationen – eventuelt en medarbejder fra en anden afdeling.

Det er forskelligt fra institution til institution, hvordan kropsvisitationen foregår

Der er blandt institutionerne forskellige beskrivelser af, hvordan kropsvisitation foregår, og hvad de anser som en kropsvisitation. På Stevnfortet fortæller ledere og medarbejdere, at de aldrig kropsviserer den unge ved at bede den unge om at afklæde sig, men at de klapper uden på tøjet.

På Egely fortæller ledere og medarbejdere, at de også udelukkende benytter klap uden på tøjet, men kun i sjældne tilfælde.

På Grenen/Koglen og Bakkegården fortæller ledere og medarbejdere, at de kropsviserer den unge på den måde, at den unge får noget tøj, som den unge kan skifte til, uden at personalet kan se vedkommende – fx på et toilet. På Bakkegården ser personalet den unges tøj igennem imens. På Grenen/Koglen gennemser personalet den unges tøj efterfølgende sammen med den unge. Det vil sige, at de beder den unge om at afklæde sig med henblik på at undersøge tøjet, ikke kroppen.

På Kompasset fortæller medarbejdere, at det primært er politiet, der er til stede ved tøjskiftet fra den unges private tøj til tøj, som Kompasset stiller til rådighed. Personalet gennemgår, sorterer og vasker den unges tøj imens. I få tilfælde er det personalet, som er tilstede ved tøjskifte ved modtagelsen af den unge. I disse tilfælde er en fra personalet til stede i lokalet, mens den unge skifter tøj.

Medarbejdere fra Sølager fortæller, at de oftest, og i højere grad end før reformen, benytter sig af at klappe på tøjet. Medarbejdere og ledere på Sølager fortæller også, at de i sjældne tilfælde beder den unge om at klæde sig af, og at de i den forbindelse giver den unge et håndklæde eller lagen, som den unge kan dække sig til med, mens personalet undersøger tøj og kroppens overflader.

EKSEMPLER PÅ, HVORDAN DE UNGE KAN DÆKKE SIG TIL

- Håndklæde
- Lagen
- Nyt tøj fra institutionen
- Eget tøj, der er gennemtjekket
- Være i et andet lokale fx toilet

På Sønderbro beder de også den unge om at klæde sig af, og de fortæller, at de undersøger tøjet del for del samt kroppens overflader. De fortæller, at de tilbyder den unge et håndklæde, så den unge kan dække sig til. De benytter denne måde at kropsvisitere på ved den unges ankomst og ved begrundet mistanke om eksempelvis indsmugling af euforiserende stoffer.

På to institutioner er der eksempler på, at den unge skal sætte sig på hug under kropsvisitationen

På én institution fortæller medarbejdere og ledere, at de i tilfælde, hvor de har en begrundet mistanke eller oplever, at den unge gentagne gange er i besiddelse af eksempelvis euforiserende stoffer, beder den unge om at klæde sig af og sætte sig på hug. Det gør de for at vurdere, om den unge gemmer noget mellem ballerne. På en anden institution fortæller de unge, vi har interviewet, ligeledes, at de har oplevet at skulle sætte sig ned på hug efter afklædning som en del af kropsvisitationen.

Kropsvisitation bliver hovedsagligt brugt ved den unges ankomst og ved begrundet mistanke

På Kompasset, Grenen/Koglen og Sønderbro fortæller medarbejdere, at de unge altid bliver kropsvisiteret ved ankomsten til institutionen. Det sker i form af, at de undersøger den unges tøj. De gør det, fordi de ikke kender den unge og skal være sikre på, at den unge ikke har euforiserende stoffer eller våben med ind på institutionen. I de tilfælde, hvor politiet allerede har kropsvisiteret den unge, gør institutionen det ikke.

ANKOMST

Alle institutioner, bortset fra Stevnstortet, fortæller, at de benytter muligheden for kropsvisitation, når de har en begrundet mistanke om, at en ung er i besiddelse af fx euforiserende stoffer, våben eller mobiltelefon. Flere institutioner fortæller, at mistanken ofte følger enkelte unge, som udviser en ændret eller mistænkelig adfærd, og at kropsvisitationerne derved også ofte "følger" enkelte unge. Det kan være, hvis den unge konsekvent får smuglet euforiserende stoffer med ind, når den unge har udgang eller får besøg. En medarbejder fortæller:

"Vi havde en ung, hvis mor havde hash med ind, og han kom selv og afleverede det, og lang historie kort så blev processen efterfølgende, at hun jo stadig skulle have lov til at komme og besøge ham, men en af konsekvenserne var, at hver gang hun havde været på besøg, var vi nødt til at visitere ham. Det er ikke noget, vi bare gør, fordi vi har muligheden, men når det er en konkret vurdering, at det er nødvendigt, at vi gør det". (Medarbejder, Sønderbro)

Medarbejdere fra en anden institution fortæller om et lignende eksempel, hvor den unge kropsvisiteres efter besøg fra forældre. Medarbejderne påpeger, at det kan føles respektløst over

for den unge, da det er forældrene, de ikke stoler på, og ikke den unge. Dog vejer det sikkerhedsmæssige hensyn tungere.

Det varierer, hvor systematisk institutionerne gør brug af kropsvisitation

Det er forskelligt, hvor ofte de enkelte institutioner gør brug af muligheden for at kropsvisitere de unge. Som vi beskrev i sidste afsnit, er der nogle institutioner, der mere eller mindre systematisk gør brug af tøjskifte for at undersøge den unges tøj, eller egentlig undersøgelse af kroppens overflader, når den unge kommer til institutionen. Der er omvendt også institutioner, der ikke systematisk gør det ved ankomst, men hvis de har en begrundet mistanke om, at den unge har eksempelvis en mobiltelefon eller euforiserende stoffer på sig.

BETYDNINGEN AF MULIGHEDEN FOR KROPSVISITATION

I dette afsnit ser vi på de professionelle og anbragte unges oplevelser af og holdninger til muligheden for kropsvisitation.

Der er meget forskellige perspektiver på betydningen af, at institutionerne selv kan foretage egentlige kropsvisitationer af de unge. Derfor er der få af de følgende pointer, der gælder for institutionerne som helhed, men pointerne er udtryk for de nuancer, der er kommet frem i interviewene.

Kropsvisitation kan udfordre relationsarbejdet og den pædagogiske opgave

Der er blandt de professionelle en generel opmærksomhed på, at muligheden for at kropsvisitere de unge kan komplicere den pædagogiske opgave. Flere ledere, medarbejdere og driftsherter fortæller, at muligheden for at kropsvisitere de unge kan være konfliktoptrappende og kan udfordre relationsarbejdet ved at skærpe den ulige magtbalance mellem medarbejderne og de unge. De oplever, at det kan være svært på en gang at håndtere en rolle som pædagogisk medarbejder, der skal skabe en tillid og tryghed for den unge, og den mere kontrollerende rolle, som kropsvisitationen af den unge fordrer:

"(...) men de her redskaber er nogle tveæggede sværd, og jeg tror også, at det er derfor, at det måske er meget mere vigtigt, hvordan de bliver udfoldet."

"(...) mange af de unge mennesker, der kommer ind på en døgninstitution, er jo fuldstændig desperate og stressede. Og en stor del af det arbejde, der er med at få sådan en ung ind og komme til at arbejde med dem, det er jo at få stressniveauet til at falde og få dem til at føle sig nogenlunde trygge og få skabt en nogenlunde relation til dem. Det er jo forudsætningen for at lave pædagogisk behandling. Jeg er da ikke sikker på, at en kropsvisitation fremmer den fortrolighed, altså jeg kan sagtens forstå, hvorfor det er der, og i nogle givne situationer vil det jo også forhindre, at man

får stoffer og våben ind på institutionen, men de her redskaber er nogle tveæggede sværd, og jeg tror også, at det er derfor, at det måske er meget mere vigtigt, hvordan de bliver udfoldet". (Driftsherre, Region Sjælland)

Det er især muligheden for afklædning, der er dilemmafyldt

Det er især muligheden for, at personalet kan bede den unge om at klæde sig af, som medarbejdere og ledere fortæller, er dilemmafyldt i forhold til den pædagogiske opgave. Flere fortæller, at det er et svært sted at skulle starte relationsarbejdet, når det første, den unge skal, er at klæde sig af. De mener, at det skævvrider relationen, og de giver udtryk for, at de ikke oplever det som en pædagogisk opgave, men en opgave for politiet eller Kriminalforsorgen. En leder fra Grenen/Koglen, som alene benytter tøjskifte bag en dør, uden at personalet kan se den unge, fortæller, at han ikke vil bede personalet om at foretage kropsvisitation, hvor personalet undersøger kroppens overflader:

"(...) vi skal mærke efter, om der er nogle steder, hvor det etisk ikke er forsvarligt."

"Fordi det giver sammenligningsgrundlag med kriminalforsorgen og politiets beføjelser (...) vi er jo stadig en socialpædagogisk døgninstitution, vi skal mærke efter, om der er nogle steder, hvor det etisk ikke er forsvarligt". (Leder, Grenen/Koglen)

En leder fra Stevnstortet forklarer:

"Vi har ikke indført afklædning til bar hud på de unge. Det er vi ikke uddannet til, og synes heller ikke, at det er foreneligt med det at skulle ind og lave frikadeller med dem bagefter. Det går over og bliver til en vagtposition, som kræver, at du går i uniform, og det gør vi ikke. Så derfor er jeg glad for, at der står, at man kan gøre det og ikke skal gøre det. Noget af det de unge hader allermost, det er, når de skal køre med kriminalforsorgen, fordi de har en intern instruks, der siger, at før de sætter dem ind i bilen, skal de have været klædt af til bar numse". (Leder, Stevnstortet)

En medarbejder fra Kompasset har en enkelt gang på tre år oplevet at bede en ung om at klæde sig af. Han fortæller her, hvordan han oplevede det meget grænseoverskridende:

"Jeg skal være ærlig at sige det var hamrende grænseoverskridende, dengang vi stod hernede og lavede en kropsvisitation. Jeg ringede op til lederen dagen efter og fortalte; 'jeg har det af helvede til med det her'. Jeg havde brug for at få at vide, at det var det rigtige, vi gjorde. Og det var det rigtige, vi gjorde. Men jeg vil sige, at det var et overgreb på mig selv. Vi skal langt ud, før det er noget, der kommer i spil, og jeg tænker også, at hvis det var noget, der var en

del af den daglige praksis, så ville jeg ikke kunne være på Kompasset. Det er heldigvis yderst sjældent, at et sådan indgreb er nødvendigt, da der i personalegruppen på dagen bliver taget en faglig vurdering omkring et sådant indgreb, hvor vi er bevidste om, at det også er en grænseoverskridende situation for den unge". (Medarbejder, Kompasset)

Ledelsen på Kompasset peger også på, at man med en kropsvisitation risikerer at lave et egentligt overgreb på de anbragte unge:

"For os er det vigtigt at sikre, at vi ikke på ny krænker et barn, der har været udsat for diverse overgreb (...) og oftest ved vi det jo ikke på forhånd [hvis de har været udsat for overgreb]. Så [hvis] første møde er, at man nærmest bliver pillet ved, og så står vi med et barn, som har en krænkel-seshistorie bag sig - og måske finder vi aldrig ud af det - men så vil vi hellere risikere, at der er nogle ting, vi ikke opdager". (Leder, Kompasset)

HENSYNET TIL SIKKERHEDEN

Nogle medarbejdere oplever, at det letter arbejdet selv at kunne kropsvisitere de unge

Selvom institutionerne oplever kropsvisitation som en kompliceret opgave, er der flere ledere og medarbejdere, der peger på de sikkerhedsmæssige fordele, der er ved det for både ansatte og de anbragte unge, og som godt mener, at de kan varetage opgaven med at kropsvisitere de unge. En medarbejder forklarer:

"Den professionelle tilgang kan vi sagtens have, det er ikke noget problem, vi kan godt lade være med at gå over de grænser der ligger i det, det ser jeg ikke noget problem i (...)". (Medarbejder, Egely)

INDHENTNING AF POLITI KAN VÆRE KONFLIKTOP- TRAPPENDE

Nogle mener, at det kan være mere konfliktfyldt, hvis det er politiet, der gennemfører kropsvisitationen. Både fordi det, som en medarbejder fra Sølager fortæller, kan være *"sindssygt konfliktoptrappende, når der kører en politibil ned igennem institutionen"*. De unge kan desuden have dårlige erfaringer med politiet. På den måde kan der ifølge de pågældende medarbejdere være en fordel i, at det er en opgave for personalet på institutionerne, hvor der i højere grad kan være en pædagogisk indgangsvinkel til det. Flere institutioner fremhæver også, at de med deres kendskab til de unge bedre kan tage hensyn til, om det for eksempel er en ung, der har været udsat for overgreb, end politiet kan.

Det har betydning for de unge, hvordan kropsvisitationen foregår

Da nogle af de sikrede døgninstitutioner sjældent, eller konsekvent ikke, foretager kropsvisitation af de unge, er det ikke alle de unge, vi har interviewet, som har erfaringer med det. Størstedelen af unge, der har prøvet af blive kropsviseret, udtrykker, at de oplever det som en ubehagelig situation. Fæles for dem alle er, at det har betydning for oplevelsen, hvordan kropsvisitationen foregår. Eksempelvis har det stor betydning, om den unge har mulighed for at dække sig til. Her fortæller en ung, hvordan han oplevede det som krænkende at blive kropsviseret i og med, at han skulle være afklædt:

”De kunne godt lade mig beholde mine underbukser på eller hente nye underbukser (...)”

”Jeg vil faktisk ikke have, at der er nogen, der skal kropsvisitere mig, for i min religion må jeg ikke stå nøgen (...) Det er ligesom at krænke min religion (...) hvis der kommer en og siger, at man skal gøre det, som man tror på, at man ikke må gøre (...) og man er indespærret, så vil man selvfølgelig også føle sig krænket og utilpas og ikke respekteret (...) De kunne godt lade mig beholde mine underbukser på, eller hente nye underbukser, og så kunne de vende sig om, og så kunne jeg tage de nye underbukser på”. (Ung)

En anden ung fortæller her:

”Jeg er blevet kropsviseret mange gange af politiet, hvor de også beder dig om at være helt nøgen. Her er det lidt mildere som sagt (...) for du står bag døren og gør det, mens de står herinde. Så det er ikke, fordi de kigger på dig nøgen eller noget. Du tager bare tøjet af og giver det til dem, og så tjekker de tøjet, og så smider du underbukserne, og de giver det andet tøj”. (Ung)

I dette eksempel har den unge ikke en oplevelse af at være til skue for personalet. Det skyldes, at han står bag en dør og får noget andet tøj at tage på.

Nogle unge kan godt forstå, hvorfor kropsvisitation er nødvendigt

Samtidig med, at flere af de unge, vi har talt med, har oplevet det ubehageligt at blive kropsviseret, er der også flere unge, der påpeger, at de godt kan forstå, hvorfor medarbejderne kropsviserer de unge. En ung fortæller eksempelvis, hvordan det for hende er meget u hensigtsmæssigt, hvis der kommer stoffer ind på institutionen, da hun selv forsøger at komme ud af et misbrug. Flere andre unge pointerer også, at de oplever det som et sikkerhedshensyn i forhold til, at der ikke kommer våben ind på institutionen. En ung fortæller, at hun synes, at medarbejderne er gode til at håndtere situationen, og at medarbejderne er gode til at informere de unge:

INDBERETNING AF MAGTANVENDELSE

Det fremgår af bekendtgørelse om voksenansvar § 22, at når institutionerne foretager en kropsvisitation, skal de indberette det som en magtanvendelse. Indberetningskemaet skal udfyldes inden for 24 timer. Af vejledningen til voksenansvarsloven pkt. 209 fremgår, at alle relevante parter, som fx forældre og kommune, skal være orienteret inden for 48 timer.

" (...) De siger til os inden 'vi bliver nødt til at ransage jeres værelse og kropsvisitere jer', og efterfølgende spørger de, hvordan det var, og om vi havde kommentarer til det. Og så nogle gange, altså jeg siger bare 'nej, det har jeg ikke, det var fint nok fra min side af, det er jeres arbejde'". (Ung)

Den unge fortæller, at hun ved, at det er personalets arbejde at foretage kropsvisitationer, og at hun bliver hørt efterfølgende i forbindelse med, at kropsvisitationen skal indberettes som en magtanvendelse.

KAPITEL 6

Tv-overvågning

Dette kapitel handler om institutionernes brug af indendørs tv-overvågning. Kapitlet belyser,

- hvordan de sikrede døgninstitutioner bruger indendørs tv-overvågning
- hvilken betydning det har for ledere, medarbejdere og de anbragte unge, at der er indendørs tv-overvågning.

HOVEDPUNKTER I KAPITEL 6

- Institutionerne havde ikke indendørs tv-overvågning af fællesarealer forud for lovkravet.
- De fleste institutioner bruger tv-overvågningen, når de skal gense en konkret hændelse. En institution bruger det slet ikke, mens en anden institution bruger det aktivt i løbet af dagen.
- Formålene med brugen er også forskellig. Generelt bruger institutionerne tv-overvågningen ved politianmeldelse eller afklaring af, hvorvidt der skal politianmeldes. Enkelte institutioner bruger det til intern opklaring af konflikter mellem unge eller mellem ung og medarbejdere. På en institution bruges tv-overvågningen slet ikke, mens tv-overvågningen på en anden institution bruges i et læringsperspektiv samt som opsyn.
- De færreste institutioner introducerer eksplicit tv-overvågningen til de unge i forbindelse med ankomst til institutionen.
- De fleste institutioner oplever ikke, at tv-overvågningen har betydning for deres pædagogiske praksis.
- En enkelt institution oplever, at tv-overvågningen har en klart forebyggende effekt i forhold til konflikter på institutionen, mens de resterende institutioner har en oplevelse af, at kameraer ikke påvirker de unges og medarbejdernes adfærd. Dette skyldes ifølge de professionelle, at en væsentlig udfordring for denne gruppe af anbragte unge er adfærdsregulering.
- De fleste institutioner oplever, at tv-overvågningen medfører øget retssikkerhed og beskyttelse for både

anbragte unge og medarbejdere, idet overvågningen kan dokumentere hændelser, herunder magtanvendelser, så vurderingen af, hvad der er sket, kan få mere objektiv karakter.

- Der er forskelle i socialtilsynenes tolkning af lovkravet om tv-overvågning, som har betydning for nogle institutioners ret til tv-overvågning af isolationsrum. Institutionerne vurderer, at det er yderst uhensigtsmæssigt for den unges sikkerhed i de tilfælde, hvor tv-overvågningen grundet det nye lovkrav er fjernet i isolationsrum.

§

FÆLLESAREALER

Ved fællesarealer forstås ifølge vejledningen til voksenansvarsloven punkt 182 arealer, hvor de anbragte børn og unge i almindelighed tager ophold og færdes sammen, herunder eksempelvis et opholdsrum eller spiselokale

TV-OVERVÅGNING

Det fremgår af voksenansvarslovens § 16 a, at de sikrede døgninstitutioner skal tv-overvåge indendørs fællesarealer.

Af pkt. 182 i vejledningen til voksenansvarsloven fremgår, at tv-overvågningen aldrig kan erstatte personalets mulighed for selv at holde øje med de anbragte børns og unges adfærd, herunder også at fornemme, hvis der f.eks. sker optræk til uro. Tv-overvågningen er derfor alene et supplement til personalets opmærksomhed over for de anbragte børn og unge, når de opholder sig samlet på de indendørs fællesarealer.

BRUGEN AF INDENDØRS TV-OVERVÅGNING

Tv-overvågning af indendørs fællesarealer er et værktøj, som institutionerne fik pligt til at implementere i forbindelse med reformen af indsatsen mod ungdomskriminalitet. Ingen af de sikrede døgninstitutioner havde således indendørs tv-overvågning forud for reformen.

Forskelle i behov for overvågning

Institutionerne har løbende, i forhold til implementeringen af tv-overvågning, drøftet, hvad der anses som fællesarealer, og det er også forskelligt, hvad de fem socialtilsyn, der skal godkende tv-overvågningen, har vurderet er fællesarealer. Fælles er dog, at det overvejende er i opholdsrum, køkkener og på gangarealer, at institutionerne har tv-overvågning.

På to institutioner udtrykker medarbejdere behov for overvågning på steder, hvor de ikke har overvågning nu. På Egely er der ikke overvågning i køkkenet. Lederne fortæller, at der altid er en medarbejder til stede, og det derfor ikke er nødvendigt, at der er et kamera i køkkenet. På Stevnstortet udtrykker medarbejderne behov for at have overvågning på deres sikringsgang, der er et gennemgangsrum, hvor de unge ikke må have ophold. Det er her, kontoret og personalets soveværelser er.

En leder og en driftsherre nævner også, at institutionernes fysiske rammer kan have betydning for, hvordan institutionerne oplever nødvendigheden af at have overvågning, da nogle institutioner er indrettet med flere små rum og blinde vinkler end andre.

Institutionerne bruger tv-overvågningen i forskellig grad

Det varierer, hvordan institutionerne bruger tv-overvågningen i hverdagen. Ledere og medarbejdere fra Bakkegården fortæller, at de slet ikke tilgår materialet fra tv-overvågningen. Dog pointerer medarbejderne, at det kan være hensigtsmæssigt at have tv-optagelser, hvis der skulle opstå hændelser, hvor man får brug for det.

På Sønderbro bruger de derimod tv-overvågningen aktivt i løbet af dagen. De resterende institutioner fortæller, at de bruger tv-overvågningen, når de har behov for at gense konkrete hændelser.

På alle institutionerne, undtagen Sønderbro, er det hovedsageligt lederne samt eventuelt enkelte udvalgte medarbejdere, som kan tilgå materialet fra tv-overvågningen i op til 30 dage efter optagelse, og udstyret, som for eksempel skærme, er i et aflåst lokale.

Der er forskellige formål med brugen af tv-overvågning

Institutionernes forskellige måder at bruge tv-overvågningen knytter sig til det formål, de ser med det. I de følgende afsnit vil vi uddybe institutionernes forskellige brug af tv-overvågning.

Tv-overvågning bruges som dokumentation af konkrete hændelser

Institutionerne fortæller, at de bruger tv-overvågningen til at gense konkrete hændelser. Det kan være hændelser, hvor institutionerne skal afklare, om en episode skal politianmeldes. Hvis en episode skal politianmeldes, kan institutionen give overvågningsklippet videre til politiet som bevismateriale.

DOKUMENTATION AF HÆNDELSER

INTERN OPKLARING AF KONFLIKTER

Ved anmeldelser medfører tv-overvågningen styrket bevismateriale ved lovbrud, som har betydning for politiets arbejde. Det nævner flere som en stor fordel.

Omvendt fortæller flere ledere også, at det kræver et stort resourcetræk for den enkelte institution at skulle finde frem til det konkrete hændelsestidspunkt og eventuelt gennemse overvågningen, når det skal bruges til politiet.

Tv-overvågningen bruges som dokumentation til internt brug

Enkelte institutioner fortæller, at de, til trods for at de hovedsagligt ser tv-overvågningen som et redskab for politiets arbejde, stadig i nogen grad bruger det til intern opklaring af konflikter mellem de unge eller mellem ung og medarbejder, hvis der er behov for det.

Medarbejdere fra Sølager nævner i den forbindelse, at ledelsen systematisk har gennemgået magtanvendelserne over for en konkret ung, som havde mange episoder med magtanvendelser, for at validere brugen af dem.

LÆRINGS- PERSPEKTIV

Tv-overvågningen bruges i et læringsperspektiv

På Sønderbro har de, ifølge lederne, haft fokus på at give tv-overvågningen pædagogisk værdi. Det betyder, at de bruger overvågningen i et læringsperspektiv:

"Vi bruger det, når vi har haft hændelser. Det er det rigtig fede, så kan vi spole tilbage og sige 'okay, hvordan positionerede vi os, hvor stod vi i forhold til hinanden, hvad gjorde den, hvad kunne vi have gjort anderledes, og hvad kunne have givet mening'. Hvor tidligere var det bare vores hukommelse, der var med, og der kunne hurtigt være otte forskellige måder, man har opfattet en situation på. Og nu har vi også et billede på. Så jeg synes, det er et fedt læringsværktøj". (Medarbejder, Sønderbro)

Omvendt har Stevnsfortet fokus på ikke at bruge materialet på den måde, da de vurderer, at det har negativ betydning for arbejdsmiljøet, hvis lederne sidder og kigger på medarbejdernes praksis generelt.

OPSYN AF UNGE

Tv-overvågningen bruges som opsyn

På Sønderbro kigger de løbende på overvågningen i real tid, det betyder, at de har mulighed for også at bruge tv-overvågningen som opsyn. For eksempel fortæller medarbejderne, at overvågningen giver dem flere muligheder i forhold til de unge. Alt afhængig af den enkelte unge kan en medarbejder for eksempel gå alene med en ung i træningscentret, eller en ung kan selv være i træningscentret, hvilket udelukkende er muligt, fordi en anden medarbejder har den unge/kollega under

INFORMATION OM OVERVÅG- NING

Jf. tv-overvågningslovens § 3 b fremgår det af vejledningen til voksenansvarsloven punkt 183, at der skal gives meddelelse om overvågningen til hver enkelt ansat og de børn og unge, der er anbragt på institutionen eller afdelingen.

opsyn via tv-overvågningen, imens denne laver andre – ofte administrative opgaver.

Ikke alle unge er blevet introduceret til tv-overvågningen

Det er centralt for brugen af overvågningen, at de overvågede er informeret om det. Dog oplever størstedelen af de unge, som vi har interviewet i forbindelse med undersøgelsen, ikke, at de har fået introduceret tv-overvågningen ved ankomst til institutionen. De er hurtigt blevet bevidste om overvågningen, da kameraerne er synlige i fællesarealerne, og de andre unge har nævnt det for dem. Der er også enkelte unge, som fortæller, at de er vant til overvågning fra ophold på andre institutioner.

BETYDNINGEN AF TV-OVERVÅGNINGEN

Ifølge aftaleteksten er indførelse af tv-overvågningen et greb til at styrke sikkerheden og mindske kriminelle handlinger på institutionerne. I dette afsnit beskriver vi, hvilken betydning det har for professionelle og de anbragte unge, at fællesarealer tv-overvåges.

Begrænset betydning for institutionernes pædagogiske praksis

Langt de fleste institutioner vurderer, at tv-overvågningen ikke har haft stor betydning for den pædagogiske praksis på institutionerne. Efter medarbejdernes korte tilvænningsperiode til overvågningen oplever de ikke, at kameraerne har betydning for deres adfærd, og hvordan de håndterer konflikter. Som en medarbejder udtrykker det:

”Men vi implementerer det jo heller ikke i vores job. Det er bare noget, der er der, ligesom hvis loftet var blevet malet i en anden farve”. (Medarbejder, Egely)

På Sønderbro har lederne et andet perspektiv. De oplever, at tv-overvågningen i nogen grad har en indflydelse på medarbejdernes pædagogiske praksis. På Sønderbro oplever de eksempelvis overvågningen som et godt redskab til at drøfte egen praksis, hvor man ud fra konkrete situationer kan få en faglig diskussion. Denne drøftelse, og dermed overvågningen, kan dermed medføre en konstruktiv ændring af praksis på Sønderbro.

Lederen fra Grenen/Koglen peger på en mere negativ konsekvens af tv-overvågningen. Lederen fortæller, at nogle medarbejdere opholder sig mindre på de unges værelser, end de ville have gjort tidligere, fordi de har en bekymring for, hvad de kan blive beskyldt for, når værelset ikke er tv-overvåget. På

**RELATIONSAR-
BEJDET ER
CENTRALT**

den anden side fremhæver lederen også, at nogle af medarbejderne er bekymrede for overvågningen i den forstand, at optagelserne kun fortæller en halv historie om de hændelser, som de skal dokumentere:

"(...) nogle af vores pædagogiske personale er mere bekymret for denne her overvågning end andre, og det kan jeg også godt forstå, fordi man er bekymret for, at man gør noget forkert, og at det bliver taget ud af kontekst af dem, der ser det". (Leder, Grenen/Koglen)

Tv-overvågningens forebyggende effekt er omdiskuteret

På tværs af institutionerne er der uenighed om, hvorvidt tv-overvågningen har en forebyggende effekt i forhold til, at de unge begår kriminelle handlinger på institutionerne. Det er primært på Sønderbro, at de oplever, at tv-overvågningen har en forebyggende effekt. De resterende institutioner oplever ikke, at tv-overvågning har en forebyggende virkning, og de mener kun, at det er få konflikter, der tages i opløbet. Samtlige institutioner er dog enige om, at det er den pædagogiske indsats og relationsarbejdet, som er centralt i forhold til at forebygge kriminelle handlinger på institutionerne.

På Sønderbro, hvor de løbende kigger på overvågningen i real tid, har de en klar oplevelse af, at tv-overvågningen har en forebyggende effekt, da de unge ved, at de bliver filmet, og derfor opfører sig bedre:

"Kameraerne gør, at der ikke er en uhæmmet og ubegrænset adgang til de værktøjer, de oftest bruger, hvilket kan være knytnæverne eller anden form for personfarlig kriminalitet, og i det øjeblik de selv sidder og tænker 'det kan jeg ikke, fordi der er kamera', så får vi faktisk lov til at træne dem i det, vi gerne vil træne dem i". (Leder, Sønderbro)

Omvendt er der på de andre institutioner en opfattelse af, at de unge er bevidste om, at kameraerne er der, men at de ikke har en forebyggende effekt:

"Men vi spurgte os selv, hvordan kan et kamera forebygge sådan en situation med mennesker - det kan det ikke. Det kan selvfølgelig være et øje, hvis der så sker noget, men det kan aldrig nogensinde forebygge. Det der kan forebygge vold, som jo ville være den kriminalitet, man tænker på mest, det er jo, at vi er til stede, og vi er tæt på, og vi mærker, at de unge får det svært, og vi er der til at hjælpe dem, og at vi også er der til at sige, 'nå men nu kan I ikke være sammen lige nu, nu går du med mig herop, nu går vi en tur', og det kan et kamera på ingen måde erstatte" (Leder, kompasset)

ADFÆRDSREGULERING ER OFTE EN UDFORDRING FOR DE UNGE

En særlig argumentation, som gentages flere steder er, at adfærdsregulering ofte er en stor udfordring for denne gruppe af anbragte, og at et kamera derfor ikke har betydning for, om de unge er i stand til at regulere deres adfærd i optrappede situationer:

”Et bedre billede er måske, at hvis de unge, som er på Sølagger, hvis der kommer en konflikt, så er det ikke særlig sandsynligt, at den unge tænker ’ej, jeg må hellere dæmpe mig lidt, fordi der sidder faktisk et videokamera deroppe, som bagefter kan dokumentere, hvad jeg har lavet’, fordi de problemer, som mange af de her unge har, er en manglende evne til at kontrollere deres affekter, vrede, og så hjælper videokameraerne faktisk ikke ret meget. Lovgiver har måske tænkt, at de ville få lov til at tænke sig om, men det tror jeg faktisk er ret tvivlsomt”. (Driftsherre, Region Hovedstaden)

Flere af de unge fortæller også, at det ikke er deres oplevelse, at tv-overvågningen påvirker de unge i forhold til at lave ballade. Som en ung fortæller:

”Nej, det tror jeg ikke. Hvis der er nogen, der pisser dig af, så er du ligeglad med, om der er videoovervågning eller ej”

Institutionerne oplever, at tv-overvågningen beskytter de unge

På tværs af institutionerne fremhæver de, at tv-overvågningen har betydning for de unges retssikkerhed i den forstand, at tv-overvågningen medfører øget dokumentation for både de unges og medarbejdernes adfærd på institutionen. Overvågningen kan således bidrage med en mere objektiv vinkel på de konkrete episoder og være med til at opklare forskellige hændelser og konflikter mellem de unge, og mellem personale og ung, og ung og ung i mellem.

EKSEMPEL PÅ STYRKET RETSSIKKERHED

Et konkret eksempel fra Sønderbro er en hændelse, hvor flere unge er gået sammen og dækker over hinanden i forhold til overfald på en ung. Tidligere, inden tv-overvågning, kunne de unge lyve og dække over hinanden, men det kan de ikke mere, da overvågningen viser, hvad der konkret skete. Det kan dermed understøtte den enkelte unges retssikkerhed.

Tv-overvågningen beskytter medarbejderne

På alle institutionerne, bortset fra Bakkegården, fremhæver de tv-overvågningen som en understøttende faktor for beskyttelse af medarbejderne i forhold forskellige hændelser, herunder magtanvendelser. Tv-overvågningen er dokumentation for, hvad der rent faktisk skete, hvilket eksempelvis kan være

medvirkende til at få afkræftet falske anklager om vold fra de unge.

På Stevnsfortet ser lederne materialet igennem, hvis der har været en magtanvendelse eller en slåskamp – så de kan komme med en redegørelse for, hvad der er sket. På den måde oplever medarbejderne det ikke som et fortolknings-spørgsmål, men en objektiv vurdering af, hvad der er sket:

”Så er det ikke et fortolkningsspørgsmål - det er ikke os, der er dårlige pædagoger, det er bare et kamera, der har filmet en situation, og det er sådan, det er”. (Medarbejder, Stevnsfortet)

Medarbejderne fra Egely pointerer også, at det kan være rart at have dokumentation, da man nemt kan glemme, hvad der skete i situationen, fordi man ofte er i alarmberedskab under konflikt. Lederen fra Sønderbro fremhæver ligeledes, at det kan være afgørende materiale, da det kan være en udfordring at huske detaljer efter lang tid.

I forbindelse med den øgede dokumentation af medarbejder-nes praksis påpeger driftsherren i Region Midtjylland, at der er behov for afklaring af, om Socialtilsynet kan bede om materiale, og til hvilket formål. Den samme bekymring kommer til udtryk blandt medarbejderne på Sønderbro i forhold til, hvis data fra overvågningen bliver set ude af sammenhæng.

Reformen har haft utilsigtede konsekvenser for overvågning af isolationsrum

Idet reformen har medført, at der er blevet udarbejdet lovgivning i forhold til Tv-overvågning med afgrænsning til indendørs fællesarealer, har det flere steder haft den konsekvens, at socialtilsynet har påbudt institutionen at fjerne tv-overvågningen i isolationsrummet. De har i stedet en dørspion eller et lille vindue i døren, hvor de kan se ind til den unge.

På Bakkegården, Kompasset og Stevnsfortet fremhæver de dette som problematisk, da det ofte kan være unge med selvskadende adfærd, som opholder sig i isolationsrummet. Hvis de ikke kan overvåge hele rummet via kamera, kan der være blinde vinkler, og der kan ske unødigt skade på den unge. Samtidig kan man heller ikke dokumentere magtanvendelserne i isolationsrummet, hvor der i højere grad kan være behov grundet den unges sindstilstand:

”Hvis der er en i sikringscellen, så er vi rigtigt langt ude, og så er han meget i affekt, og meget voldsom, og så skulle der gerne være et kamera, man skulle gerne kunne holde lidt øje med ham, så det ikke går grueligt galt, frem for at

”Lige nu kan de faktisk sidde op ad døren og gøre skade på sig selv, og så kan du ikke se noget, fordi du kun har den der dørspion.”

der er én, der er nødt til at sætte sig ind ved siden af ham nu. Førhen kunne vi sidde på kontoret og overvåge. Lige nu kan de faktisk sidde op ad døren og gøre skade på sig selv, og så kan du ikke se noget, fordi du kun har den der dørspion”. (Medarbejder, Bakkegården)

Der er andre af institutionerne, herunder Egely og Grenen/Koglen, som stadig har overvågning i sikringsrummet, mens Sønderbro og Sølager ikke har et sikringsrum.

KAPITEL 7

Døralarmer

Dette kapitel handler om institutionernes brug af døralarmer. Kapitlet belyser,

- hvordan de sikrede døgninstitutioner bruger døralarmer
- hvilken betydning det har for professionelle og anbragte unge, at der er døralarmer ved indgangen til værelserne.

HOVEDPUNKTER I KAPITEL 7

- Institutionerne bruger døralarmerne forskelligt og opfatter anvendeligheden af dem forskelligt. En del af denne forskellighed skal forstås i lyset af de variationer, der er institutionerne imellem i forhold til, om de fysiske rammer på institutionen gør det nemt at holde øje med de unges værelsesdøre, om man bruger tv-overvågning som et aktivt redskab i hverdagen, og om man har en generel godkendelse til at låse værelsesdøre om natten.
- De fleste af institutionerne bruger døralarmerne i et vist omfang, nogle mere end andre. Det kan eksempelvis være i tilfælde, hvor man som medarbejder er alene på afdelingen og har et ærinde, der gør, at man kortvarigt ikke kan holde øje med værelsesdøre, samtidig med at man har en formodning om, at nogle af de unge vil opsøge hinanden.
- Enkelte institutioner gør brug af døralarmer om natten. På en institution skyldes det, at de har fået inddraget deres tilladelse til at låse værelsesdøre om natten. På en anden institution er det som en ekstra sikkerhed, selvom værelsesdøre er låst.
- På nogle af institutionerne bruger de ikke døralarmer. På to af institutionerne skyldes det, at de ikke oplever behovet. Her er døralarmerne sat op, men er indtil videre ikke blevet aktiveret. På den tredje institution, hvor de i øvrigt heller ikke oplever et behov, skyldes det praktiske problemer med at få døralarmerne til at passe til institutionens døre, som af den årsag er ved at blive skiftet.
- En del opfatter døralarmerne som overflødige, fordi personalet alligevel er tæt på hele tiden, mens andre

mener, at det giver tryghed for de unge, og at det er en hjælp for personalet i hverdagen i forhold til at passe på de unge. På én institution har man oplevet, at brugen af døralarm reddede en ungs liv i forbindelse med et overfald.

- Det er en vigtig pointe for mange af interviewpersonerne, at døralarmer ikke kan sidestilles med låste døre. De opfatter aflåsning af de unges værelser om natten som et nødvendigt sikkerhedsmæssigt tiltag. De institutioner, som har fået inddraget deres tilladelse til at låse de unge inde om natten, har ansat ekstra personale.

§

DØRALARMER

Det fremgår af voksenansvarslovens § 16 b, at der på de sikrede institutioner skal være døralarm ved indgangen til de anbragte børns og unges værelser.

Af stk. 2 fremgår, at ledelsen på institutionen skal beslutte at anvende døralarmen, når det er nødvendigt af ordens- eller sikkerhedsmæssige hensyn.

Af pkt. 187 i vejledning til voksenansvarslovens fremgår, at døralarmer skal anvendes under iagttagelse af de generelle principper for magtanvendelse efter voksenansvarslovens § 7. Det indebærer, at indgrebet skal stå i rimeligt forhold til det, der søges opnået. Er mindre indgribende foranstaltninger tilstrækkelige, skal disse anvendes. Indgrebet skal endvidere være så kortvarigt og skånsomt som muligt og må aldrig erstatte omsorg og socialpædagogisk indsats. Heraf følger også, at anvendelse af døralarmer ikke kan begrundes alene i hensynet til personalemæssige ressourcer på institutionen eller afdelingen. Døralarmer må derfor ikke begrundes i vagtskifte, personalemøder og lignende. Ved anvendelse af døralarmer bør der løbende ske en vurdering af, om grundlaget for anvendelsen fortsat er til stede.

Pligten til at anvende døralarmer gælder ikke i perioder, hvor sikrede døgninstitutioner eller særligt sikrede afdelinger har tilladelse til at aflåse værelserne om natten, jf. voksenansvarsbekendtgørelsens § 19, stk. 3.

BRUGEN AF DØRALARMER

Institutionerne bruger døralarmene forskelligt. En del af denne forskellighed skal forstås i lyset af de forskelle, der er på institutionernes fysiske rammer og indretning. Det skal også ses i sammenhæng med, om institutionen har en generel godkendelse til at låse dørene fra deres socialtilsyn. Disse forhold vil vi uddybe nærmere i kapitlet.

§

AFLÅSNING AF DØRE OM NATTEN

Det fremgår af § 11 i bekendtgørelse om voksenansvar, at det socialtilsyn, der fører det driftsorienterede tilsyn med en sikret døgninstitution, kan give tilladelse til at aflåse værelserne om natten af ordens- eller sikkerhedsmæssige hensyn.

Hvis dørene er aflåst, skal barnet eller den unge kunne komme i kontakt med personalet i det tidsrum, hvor værelset er aflåst.

Det varierer, hvor meget døralarmene bliver brugt

Det varierer institutionerne imellem, hvor meget de bruger døralarmene.

De fleste af institutionerne bruger døralarmene i et vist omfang, nogle mere end andre. Det kan være i tilfælde, hvor man som medarbejder er alene på afdelingen og har et ærinde, der gør, at man kortvarigt ikke kan holde øje med værelsesdørene. I disse tilfælde har medarbejderen en formodning om, at nogle af de unge vil opsøge hinanden. Det kan eksempelvis være i en situation, hvor der har været en konflikt mellem de unge. På Egely kan de også bruge det ved overlap mellem eksempelvis daghold og aftenhold, hvis der er særlige forhold, der nødvendiggør det. Det skyldes, at de ikke kan se de unges værelsesdøre fra det rum, hvor de foretager overlap ved vagtskifte.

DE FYSISKE RAMMER HAR STOR INDFLYDELSE

De fysiske rammer på institutionen har i det hele taget indflydelse på, i hvilket omfang man oplever behov for at bruge døralarmene på institutionerne. På Bakkegården, hvor man kan sidde i opholdsstuen og holde øje med alle værelsesdøre, oplever man eksempelvis ikke behov for at bruge dem. På Grenen, hvor afdelingerne er indrettet forskelligt, varierer det fra afdeling til afdeling, hvor ofte man oplever behov for at sætte døralarmene til.

Behovet for at bruge døralarmer er desuden afhængig af, hvilke unge der er anbragt. I nogle perioder er konfliktniveauet, og dermed også behovet for at bruge døralarmerne, højere end i andre perioder.

Nogle institutioner bruger døralarmer om natten

Der er også institutioner, der bruger døralarmer om natten. Det gør de på Stevnfortet, hvor socialtilsynet, ifølge institutionen, har trukket institutionens tilladelse til at låse de unges værelsesdøre om natten tilbage med henvisning til de lovbestemte døralarmer. Ræsonnementet skulle være, at døralarmerne overflødiggør behovet for at låse dørene. De unge kan dog altid selv låse døren indefra, så kun personalet og den unge selv har mulighed for at åbne døren, og den unge kan også bede personalet om at låse den, hvis det giver en ekstra tryghed, at døren er låst med begge låse. Stevnfortet har desuden mulighed for at låse den unge inde til natten, hvis de i det konkrete tilfælde vurderer, at det ikke vil være forsvarligt at lade være. Til det formål bruger de et screeningsværktøj, der tager højde for en række forskellige faktorer, såsom alder, anbringelsesgrundlag, historik i forhold til udadreagerende adfærd, misbrug og psykiatri. Fordi man på institutionen ikke længere har mulighed for at låse samtlige unge inde på deres værelser om natten, har man ansat ekstra personale i nattetimerne.

På Grenen/Koglen varierer det på tværs af afdelingerne, om de sætter døralarmerne til om natten. Dørene bliver altid låst om natten, medmindre der er særlige forhold der taler i mod – som eksempelvis at man vurderer, at en ung er i risiko for at gøre skade på sig selv. På en af institutionens afdelinger slår man alligevel døralarmerne til om natten som en ekstra sikkerhed.

Nogle institutioner bruger ikke døralarmer

Der er også institutioner, som ikke bruger døralarmer, hverken i dag- eller nattetimer. Det gælder Sølager, Bakkegården og for tiden også Sønderbro.

På Bakkegården og Sølager er døralarmerne sat op, men institutionerne oplever ikke behov for at slå dem til. Socialtilsynet har ellers trukket Bakkegårdens tilladelse til at låse værelsesdørene om natten tilbage, ligesom Stevnfortet også har oplevet det. Selvom de unge ikke er låst inde om natten, oplever Bakkegården ikke problemer med, at de unge forlader deres værelser. De har også, som Stevnfortet, ansat ekstra personale i nattetimerne, og det betyder, at der hele tiden kan sidde en nattevagt i opholdsstuen på hver afdeling og holde øje med alle værelsesdøre. Det hænger, som nævnt tidligere, også sammen med deres fysiske rammer. Enkelte gange har

**DER ER IKKE
BEHOV FOR AT
SLÅ DEM TIL**

institutionen oplevet, at de unge forlader deres værelser om natten, men det er ikke noget, som man fra leder- eller medarbejderside har oplevet som kritiske situationer.

Adspurgt hvorfor de tror, at de ikke oplever problemer med, at de unge forlader deres værelser, svarer medarbejderne, at det dels kan hænge sammen med, at der i de seneste år har været flere sociale anbringelser. Dog tror de også, at deres pædagogiske tilgang har en betydning:

”Jeg tror, vi har lært rigtig meget af at blive grundigt uddannet i selvpsykologien. Det tror jeg faktisk har gjort, at man ser anderledes på rigtig mange ting, men også at man selv har et kæmpe ansvar. Det kan jo ikke nytte noget, at man bare går ind og svinger med nøglen, fordi så bliver det dem og os, og lige nu der er vi sammen om det hele. Det er alles ansvar at finde ud af, hvad skal vi have til aften for eksempel. Det er ikke noget, jeg finder på, det finder vi alle sammen på. Vi er en helhed i stedet for dem og os”. (Medarbejder, Bakkegården)

På Sønderbro bruger man for tiden heller ikke døralarmer. Her har man oplevet praktiske problemer med at få alarmerne til at passe til institutionens døre, hvorfor dørene er ved at blive skiftet. Når det er gjort, vil døralarmerne blive sat op. De har på Sønderbro ikke umiddelbart et bud på, i hvilke situationer de vil komme til at få gavn af døralarmerne, da de ikke oplever et behov. Først og fremmest ser de ikke behovet, fordi institutionen er overskueligt indrettet, da der ikke er mange kvadratmeter. Dernæst har de muligheden for at gøre brug af overvågningen, da denne er placeret, hvor de overlapper mellem dag/aftenhold. I dette tidsrum er de unge på deres eget værelse, og skulle der være optræk til konflikt eller lignende, vil en medarbejder opholde sig på værelsesgangen under overlap.

PRAKTISKE PROBLEMER MED OPSÆTNING AF DØRALARMER

BETYDNINGEN AF AT HAVE DØRALARMER

I dette afsnit beskriver vi den betydning, som døralarmerne og muligheden for at låse de unges døre, har for institutionerne.

En del oplever døralarmerne som overflødige

Det er forskelligt, hvordan de ledere og medarbejdere, vi har interviewet, oplever anvendeligheden af døralarmerne. Som det fremgår af det foregående afsnit, oplever nogle dem som overflødige. Her er både tale om repræsentanter fra de institutioner, som bruger dem, og de institutioner, der ikke bruger dem.

Interviewpersonerne begrundet det med, at der alligevel er personale tæt på de unge hele tiden. De fortæller også, at det

kan spille ind på opfattelsen af anvendeligheden, om man bruger tv-overvågning som et aktivt redskab i hverdagen, om man har tilladelse til at låse dørene om natten, og om den fysiske indretning gør det nemt at holde øje med de unges værelsesdøre:

” Vi har ikke brug for de der døralarmer.”

”Vi er der jo. Vi er der jo hele tiden. Og så kan man sige, vi er i den situation, at vores to afdelinger er genialt indrettet. Forstået på den måde, at når man sidder derhenne i hjørnet (...) kan man simpelthen se hvad der foregår over det hele. Vi har ikke brug for de der døralarmer”. (Leder, Bakkegården)

Desuden er der også flere, der peger på, at anvendeligheden af døralarmerne er begrænset af, at det er nemt for de unge at ødelægge dem eller misbruge dem ved at bevidst at få dem til at gå i gang uden grund.

Døralarmer kan skabe tryghed for de unge

Der er også medarbejdere og ledere, som er glade for at have fået muligheden for at bruge døralarmer. De mener ikke, at døralarmerne forebygger eksempelvis rømning (at de unge flygter fra institutionen), men de mener, at det er en måde at passe ekstra godt på de unge, og at det giver tryghed for de unge. På Grenen/Koglen, hvor ledere og medarbejdere er glade for døralarmerne, fortæller man om en episode, hvor brugen af døralarmer har reddet en af de anbragte unges liv:

” Havde vi ikke haft de døralarmer i den situation, så var han død nu (...).”

”Vi havde en situation på Koglen, hvor de sad og spiste frokost. På Koglen er frokoststuen og køkkenet et stykke fra ungedgangen (...) de kunne se, at der gik et bip [fra døralarmen], så var der en ungedør, der blev åbnet, så gik der et bip mere, det var én til ungedør, der blev åbnet. Så skyndte de sig ned. Da de kom ned på det ene ungeværelse, var der en ung, der næsten var nået at blive fuldstændig kvalt af en anden ung. Han måtte indlægges. Havde vi ikke haft de døralarmer i den situation, så var han død nu, og det er det, vi bruger det til: at skabe tryghed blandt de unge”. (Leder, Grenen/Koglen)

Flere interviewpersoner peger også på, at de som ansatte oplever det som en hjælp i hverdagen, at de ikke længere er så låst i forhold til at skulle holde øje med de unges værelsesdøre. En medarbejder fra Grenen/Koglen forklarer det på følgende måde:

”(...) vi kunne slet ikke være alle steder, da døralarmen ikke var der, så var der hele tiden tvunget til nærmest statisk at skulle stå én på gangen (...) Så det er rigtig godt værktøj,

*synes jeg personligt, fordi det lige giver lidt ro og frirum".
(Medarbejder, Grenen/Koglen)*

Døralarmer bør ikke sidestilles med låste døre

En pointe, som ligger mange af interviewpersonerne på sinde, er, at det er problematisk, at nogle af socialtilsynene, efter interviewpersonernes opfattelse, har sidestillet døralarmerne med låste døre og derfor har trukket tilladelsen til at låse dørene om natten tilbage.

De mener, at det kan skabe nogle farlige situationer, hvor man i princippet pludselig kan have alle institutionens unge ude på fællesarealerne om natten. De mener desuden, at det er i de unges egen interesse, at dørene bliver låst, da det giver dem ro at vide, at de ikke bliver opsøgt af andre unge i løbet af natten.

En medarbejder fra Stevnstortet, som giver udtryk for et ønske om, at institutionen igen fik lov til at låse alle værelsesdøre om natten, peger på, at den nuværende model, hvor de må låse nogle unge inde, men ikke alle, har nogle uhensigtsmæssige sideeffekter. Dels fordi de unge kan have svært ved at forstå, hvorfor de selv skal låses inde, når andre på afdelingen ikke skal. Dels fordi det kan være svært for den enkelte unge selv at bede om at blive låst inde, da det kan betyde, at man bliver udråbt til at være svag blandt de andre unge. Medarbejderen frygter desuden, at man en dag kommer til at stå i en farlig eller uhensigtsmæssig situation, fordi man kommer til at overse, at en ung burde have været låst inde, på trods af det screeningsværktøj, som institutionen bruger til at vurdere, hvilke unge der skal have låst deres dør.

En driftsherrerepræsentant fra Region Midtjylland giver sit perspektiv på, hvorfor det er vigtigt at låse de unges døre om natten:

"(...) en aflåst dør om natten sikrer, at en ung ikke bevæger sig ud og foretager sig noget. Og det er nødvendigt på en sikret afdeling, som jo er en akut afdeling, hvor den unge er der meget kort tid. Så vi er altid i en situation, hvor vi ikke kender alle de unge, og vi kender ikke hele ungedynamikken, fordi den ændrer sig hele tiden, da der er indskrivninger og udskrivninger. Vi har brug for at kunne låse dørene for at kunne passe ordentlig på dem. Vi skal jo betragte dem som vores børn (...) Når vi så ser, at et tilsyn i en anden region ikke har givet tilladelse til, at en institution kan aflåse dørene om natten, så begynder vi at bævre, fordi helt idealistisk og meget urealistisk så kunne vi jo godt både fjerne video og døralarm og mulighed for at låse værelsesdøre om natten, men så skal jeg have tre voksne, der

UHENSIGTSMÆSSIGE KONSEKVENSER

" Vi har brug for at kunne låse dørene for at kunne passe ordentlig på dem. Vi skal jo betragte dem som vores børn (...)"

skal sidde ude på hver ungegang på hver afdeling. Og der skal være tre, for ellers kompromitterer vi altså sikkerheden på stedet. Med sådan en institution, som jeg har ansvaret for, så skal jeg simpelthen have så mange, der vil arbejde om natten. For det første er det meget usundt [at arbejde om natten], og for det andet så er det meget svært at rekruttere dygtig arbejdskraft til den type af funktioner".
(Driftsherre, Region Midtjylland)

Driftsherren er altså bekymret for, at socialtilsynet vil inddrage tilladelsen til at låse de unges døre om natten og argumenterer for nødvendigheden af aflåste døre.

Som nævnt tidligere i kapitlet har man på Bakkegården ikke oplevet problemer med farlige situationer, efter at man er holdt op med at låse de unges værelsesdøre om natten. Samtidig giver man fra Bakkegårdens side også udtryk for at have erfaret, at det skaber tryghed for nogle af de unge, at dørene bliver låst til natten. Efter at de har fået trukket deres tilladelse til at låse dørene, har de løst problematikken ved at låse værelsesdørene hos de unge, som selv beder om det, og de har, som tidligere nævnt, ansat ekstra medarbejdere i nattetimerne.

AFLÅSNING AF DØRE

De unge har forskellige perspektiver på aflåsning af dørene og døralarme

Flere af de unge, vi har interviewet, giver udtryk for, at de synes, at det er i orden, at dørende er låst om natten. En enkelt er glad for det og har selv samtykket til det. Andre ville egentlig foretrække, at den ikke var låst, men kan godt se ræsonnementet med det.

Et par af de unge oplever det mere ubehageligt. En af dem beskriver det som en følelse af at være magtesløs:

" (...) det er sådan lidt ubehageligt at være låst inde i sådan et lille rum, men man vænner sig til det efter et stykke tid."

"Man ligger inde i sådan et lille værelse selv. Man føler sig lidt magtesløs. Det, der er mest problematisk, det er, at toilettet ligger uden for værelset, så du har sådan en ringklokke, ligesom den man kan se på væggen her. Du skal ringe på den, for at de skal stå op, for at du kan komme på toilettet for at komme ind igen. Det er helt klart det, der er det værste (...) men det er selvfølgelig ubehageligt, også fordi der er tremmer for vinduet, og ude foran vinduet bliver der kørt sådan en presenning ned, så der bliver helt lukket af derinde (...) det er sådan lidt ubehageligt at være låst inde i sådan et lille rum, men man vænner sig til det efter et stykke tid". (Ung)

To af de unge, vi har interviewet, fortæller, hvordan de har oplevet brugen af døralarme. Den ene fortæller, at det ikke er

DØRALARMER

noget, der har generet ham. Den anden har oplevet det som irriterende, hvilket skyldes, at personalet glemte at slå den fra igen.

Metode

Undersøgelsen er baseret på kvalitative interview med ledelse, medarbejdere og unge på landets syv sikrede døgninstitutioner. Derudover har vi interviewet driftsherrerne, der har ansvaret for de sikrede døgninstitutioner, fra alle fem regioner og Københavns Kommune.¹⁷ De syv sikrede døgninstitutioner er:

- Kompasset, Region Nordjylland
- Specialområdet kriminalitetstruede og dømt børn og unge (Grenen og Koglen), Region Midtjylland
- Egely, Region Syddanmark
- Stevnstøtten, Region Sjælland
- Bakkegården, Region Sjælland
- Sølager, Region Hovedstaden
- Sønderbro, Københavns Kommune

INTERVIEW

Interviewene har til formål at give indblik i, hvordan de sikrede døgninstitutioner arbejder med værktøjerne, som de har fået mulighed for og pligt til at bruge, herunder hvordan værktøjerne er blevet implementeret, samt deres muligheder og begrænsninger.

Interviewene er blevet gennemført i august og september 2021.

Hvem har vi interviewet?

Vi har både interviewet ledere, medarbejdere og unge fra institutionerne og repræsentanter for driftsherrerne, der alle har bidraget med forskellige perspektiver og vinkler i undersøgelsen.

Interview med driftsherrerne

Vi har gennemført i alt seks enkeltinterview med repræsentanter for alle seks driftsherrer. Interviewene blev gennemført over enten Skype for business eller telefon forud for interviewene med ledere, medarbejdere og unge på institutionerne. Der er stor forskel på, hvordan de enkelte driftsherrer har organiseret sig i forhold til de sikrede døgninstitutioner. Derfor var nogle af de repræsentanter for driftsherrerne, som vi har interviewet, tættere på institutionernes praksis end andre.

¹⁷ Sønderbro drives, som den eneste institution, ikke regionalt, men af Københavns Kommune.

Interview med ledelsen

Vi har gennemført i alt syv interview med ledere på de sikrede døgninstitutioner. I interviewene deltog hovedsagligt forstanderen og/eller en eller flere afdelingsledere. Interviewene blev gennemført ved fysisk fremmøde på institutionerne.

Interview med medarbejdere

Vi har gennemført i alt syv gruppeinterview med medarbejdere på de sikrede døgninstitutioner. Til interviewene deltog 3-4 medarbejdere, der alle varetager det socialpædagogiske arbejde med de unge. Interviewene blev gennemført ved fysisk fremmøde på institutionerne.

Interview med unge

I alt 12 unge har deltaget i interview. Alle de unge var anbragt efter § 16 i lov om bekæmpelse af ungdomskriminalitet. Vi udarbejdede et informationspapir med billeder af os selv, som vi bad institutionerne viderefremme til de unge inden for målgruppen. Der var både mulighed for, at de på forhånd kunne bestemme sig for at deltage, og at de kunne springe til på selve dagen. Ligesom der naturligvis også var mulighed for, at de kunne springe fra på selve dagen. Formålet med fremgangsmåden var at sikre, at også unge, som ikke var udpeget af personalet på forhånd, fik mulighed for at deltage i interview, og på den måde muliggøre en mangfoldighed af perspektiver. Interviewene blev gennemført ved fysisk fremmøde på institutionerne samme dag, som vi foretog interview med ledere og medarbejdere.

Indhentelse af samtykke

For de unge, der er under 15 år, har vi bedt institutionen indhente samtykke fra forældremyndighedsindehaver(e). Vi har sendt en samtykkeerklæring, som institutionen skulle sørge for var underskrevet forud for interviewet. For de unge over 15 år har vi indhentet mundtligt samtykke i starten af interviewet efter, at vi har introduceret rammen for interviewet.

Brug af observationer og andet materiale i interviewene

På alle institutioner har vi fået en rundvisning. Her har vi blandt andet spurgt ind til, hvor de indendørs kameraer sad, og hvordan døralarmer blev anvendt, og kunne på baggrund af observationer spørge yderligere ind til placering mv. i interviewene. Derudover havde vi på forhånd fået alle institutionernes husordener, som vi aktivt har brugt i interviewene ved at spørge ind til, hvordan de har udformet den, hvad de har lagt vægt på i udformningen mv.

På den måde kunne vi målrette vores spørgsmål den enkelte institutions praksis og få uddybet rationalerne for, hvordan de arbejder med værktøjerne.

Hvad handler interviewene om?

Vi har forud for interviewene udarbejdet fire semistrukturerede interviewguides - en for hver gruppe af informanter. De indeholder en række spørgsmål, der skal besvares, men med en åbenhed for, at rækkefølgen af spørgsmålene kan ændre sig undervejs og nye spørgsmål dukke op. Nedenfor fremgår de overordnede temaer, interviewguiderne til de forskellige interviewpersoner har indeholdt.

Driftsherrer

- Organiseringen og opgavedelingen mellem driftsherren og den eller de sikrede institutioner
- Implementeringen af værktøjerne og driftsherrens rolle i den forbindelse
- Opfølgning på brugen af værktøjerne
- Driftsherrens oplevelse af fordele og ulemper ved værktøjerne

Ledere

- Hvilken betydning reformen af indsatsen mod ungdomskriminalitet har haft for institutionens arbejde med husorden, sikkerhedsudstyr, kropsvisitation og anden fysisk magtanvendelse samt begrænsning af ekstern kommunikation
- Hvad ræsonnementet er for den model, institutionen har valgt for arbejdet med de forskellige værktøjer
- Implementeringen af værktøjerne
- Ledelsens oplevelse af fordele og ulemper ved værktøjerne

Medarbejdere

- Hvordan man på institutionen arbejder med husorden, sikkerhedsudstyr, kropsvisitation og anden fysisk magtanvendelse samt begrænsning af ekstern kommunikation
- Hvordan medarbejderne oplever betydningen af den måde, man arbejder med de forskellige værktøjer på institutionen
- Målgruppesammensætningens betydning for brugen af værktøjerne
- Medarbejdernes oplevelse af fordele og ulemper ved værktøjerne

De unge

- Hverdagen på institutionen
- Den unges oplevelse af institutionens måde at arbejde med husorden, sikkerhedsudstyr, kropsvisitation og anden fysisk magtanvendelse samt begrænsning af ekstern kommunikation

Behandling af interviewene

Interviewene er med interviewpersonernes tilladelse blevet optaget på diktafon og transskriberet i databehandlingsprogrammet NVivo. Herefter har vi systematisk kodet hver enkelt transskription med afsæt i et kodetræ. Kodetræet bygger på temaer og spørgsmål fra interviewguiden, samt analysetemaer der er opstået i og på tværs af interviewene.

Herefter har vi foretaget en tematisk analyse af datamaterialet. I rapporten dokumenterer vi løbende pointerne ved brug af citater. Af formidlingsmæssige hensyn har vi i rapporten foretaget mindre redigering af citaterne, hvor vi har fjernet fyldord og gentagelser med stor opmærksomhed på ikke at ændre i betydningen.

Høring

Alle deltagere i interviewene er blevet tilbudt at få citater og uddrag af rapporten, baseret på interviewet med dem selv, i høring. Ledelsen har ikke fået uddrag fra medarbejdernes interview i høring, og de professionelle har heller ikke fået tilsendt uddrag fra de unges interview. Hvad angår de unge, der har ønsket at få citater i høring, har de fået mulighed for at få uddragene sendt på e-boks, hvilket én ung har valgt. Medarbejderne på institutionerne er orienteret om dette, så de kan hjælpe den unge med at tilgå høringsdokumentet. To unge har valgt at få uddragene læst op over telefon. De resterende unge har ikke valgt at få uddrag og citater i høring.